

"Johanniterordens Jord i Sverige - En Studie i Medeltida Jordaegande (1231-1520)", Magnus Wählberg, Magisteruppsats i historia, Stockholms universitet 1997.

Innehållsförteckning

Prolog.....	1
Disposition	1
1. Inledning	1
1.1. Om johanniterorden	1
1.2. Om johanniterordens organisation	3
1.3. Om den medeltida johanniterorden i Sverige.....	4
2. Förundersökning	7
2.1. Syfte	7
2.2. Tidigare forskning	7
2.3. Frågeställning	8
2.4. Avgränsningar	9
2.5. Källmaterial.....	9
2.6. Metod	11
Bild 1. Codex D8	14
Bild 2. Rasmus Ludvigssons registerförteckning.....	14
Karta 1. Eskilstuna kommun med johanniternas ordensinsignium.....	15
3. Undersökning.....	16
3.1. Eskilstuna klosters jordinnehav över tiden	16
3.2. Svenska johanniterordens totala gods innehav	20
4. Sammanfattning med fördjupad analys	30
Bilagor	35
Bilaga 1. Årliga förändringar av Eskilstuna klosters jordinnehav	35
Bilaga 2. Förteckning över de medeltida diplom som använts till bilaga 1	41
Bilaga 3. Förkortningar och förklaringar	44
Referensförteckning	45

Prolog

Denna uppsats behandlar johanniterordens jordägande i Sverige under medeltiden, och är ett komplement till tidigare historisk forskning rörande andligt jordägande, som bland annat gjorts beträffande Vadstena kloster och Uppsala domkyrka. Uppsatsen försöker dels ge en bild över framväxten av Eskilstuna klostrets godsmassa utifrån medeltida diplom, dels ge en approximativ översikt över johanniterordens totala jordägande i Sverige omkring år 1520.

Min intention med uppsatsen var att ge en exakt sammanställning över framförallt Eskilstuna klostrets gods innehav innan reformationen gör sitt intåg i Sverige. Tyvärr har jag i efterhand tvingats konstatera att det är svårt att ge entydiga svar på johanniterordens jordägande, baserat på det källmaterial som använts till uppsatsens undersökning.

Göran Dahlbäck vid Stockholms Historiska Institution och Birgitta Fritz vid Svenskt Diplomatarium har bidragit med sakkunniga råd och litteraturhänvisningar under uppsatsarbetets gång.

Disposition

Del 1, kapitel 1.1–1.3, ger en kortare framställning över johanniterordens historia och organisation, med särskild hänsyn till svenska delen av johanniterorden. Kapitel 1.3 behandlar även vissa delar av den svenska johanniterordens jordinnehav och ränteintäkter.

Del 2 inbegriper syfte, tidigare forskning, frågeställning, avgränsningar, källmaterial och metod.

Del 3 består av analys och presentation av material i bilaga 1 och 2.

Del 4 är en sammanfattning av uppsatsens resultat med en fördjupad analys och jämförelser med tidigare forskning.

Efter fjärde delen följer tre bilagor:

Bilaga 1 innehåller årliga förändringar av Eskilstuna klostrets gods innehav.

Bilaga 2 beskriver de diplom som bidragit med information till bilaga 1.

Bilaga 3 innehåller förkortningar och facktermer som används i uppsatsen.

Latinska, franska och tyska ord har kursiverats, liksom vissa litteratur- och källhänvisningar.

1. Inledning

1.1. Om johanniterorden¹

Johanniterorden härstammar från ett hospital som grundades i Jerusalem på 1030-talet av köpmän från handelsrepubliken Amalfi i Italien. De amalfier som tjänstgjorde vid hospitalet kallade sig *fratres hospitales sancti Ioannis* [Sankt Johannes hospitalbröder] och använde ett åttauddigt kors som symbol för sin verksamhet.

År 1099 intogs den heliga staden av korsriddare under det första korståget (1096-1099). De seldjukiska turkarna, som hade intagit staden drygt tjugo år tidigare, blev tvungna att retirera och konungariket Jerusalem (1099-1291) kom att bildas, med den franska adelsmannen Godefroy de Bouillon, som dess första regent.

Påven Paschalis II stadfäste i början av 1100-talet den organisation som vuxit upp kring hospitalet i Jerusalem som en andlig riddarorden. Det fullständiga namnet kom att bli *ordo fratrum hospitaliorum hierosolymitarum sancti Iohannis Baptistae* [Den heliga martyren Sankt Johannes Döparens hospitalbrödraorder] eller helt kort johanniterorden. Ordensinsigniumet blev det åttauddiga johanniterkorset, som är vitt mot svart eller röd botten. (Ordens insignium återges på karta 1.) Johanniterkorset kallas ibland även malteserkorset efter ordens tid på Malta. Johanniterkorsets åtta uddar skulle symbolisera de åtta saligprisningarna i bergspredikan, liksom de åtta riddardygdena: trofasthet, fromhet, frikostighet, tapperhet, dödsförakt, hjälpsamhet mot fattiga och sjuka, hederskänsla samt vördnad för kyrkan. En johanniterriddare skulle leva i fattigdom, kyskhet, lydnad, vårda sjuka och dessutom slåss för den katolska kyrkans lärosatser mot de som inte följde kyrkans bud.

I Jerusalem grundades ett tjugotal andliga riddarordnar under 1100-talet, av vilka de två största var johanniter- och tempelherreorden. Skapandet av de andliga riddarordnarna var en konsekvens av det militära och politiska behovet för konungariket Jerusalem och den katolska kyrkan. Allt eftersom tiden gick minskade den västerländska korstågsentusiasmen vilket ledde till att de andliga riddarordnarna fick ett allt tyngre militärt ansvar för konungarikets Jerusalems försvar mot mamelucker, seldjukiska turkar och araber. År 1187 intogs slutligen Jerusalem av sultan Saladin och konungariket Jerusalems nya huvudstad blev hamnstaden Acre. År 1291 föll även denna stad och johanniterorden flyttade tillfälligt över sitt hospital och högkvarter till Cypern.

År 1307 ockuperade johanniterorden ön Rhodos, som kontrollerades av handelsrepublikerna Genua och Venedig, och förflyttade sin verksamhet dit. Två år senare erkände påven Clemens V johanniterordens besittningsrätt till Rhodos. År 1312 upplöstes tempelherreorden och en stor del av dess tillgångar överförs till johanniterorden, som byggde ut Rhodos till en veritabel befästningsanläggning.

Efter Konstantinopels fall år 1453 ökade det militära trycket från det turkiska imperiet. Trots hårdnackat motstånd föll slutligen Rhodos år 1522 för sultanen Suliman I:s trupper, se bilden på uppsatsens framsida,³ och de överlevande johanniterriddarna fick fritt avtåg av

¹ Kapitel 1.1. är sammanställt utifrån von Konow 1995.

² Kapitel 1.1. är sammanställt utifrån von Konow 1995.

³ Samtida träsnitt reproducerat hos von Konow 1995, s.34.

den turkiske sultanen. Under de närmaste sju åren förlades, som ett provisorium, huvudkvarteret till Kreta, och senare till staden Messina, innan kejsar Karl V år 1530 gav ön Malta och staden Tripoli till johanniterna, för att de skulle neutralisera det turkiska imperiets ökande inflytande i Medelhavet. Ordens högkvarter kom att bli La Valetta, efter dåvarande stormästaren Jean de la Valette-Parisot. Vistelsen på Malta blev dock allt annat än stillsam och år 1551 tog turkiska trupper Tripoli. Soliman den magnifike försökte även inta Malta år 1565 men avbröt belägringen efter stora förluster. Det är först efter sjöslaget vid Lepanto år 1571, när den turkiska flottan krossades, som det turkiska imperiet försvann som ett militärt hot mot johanniterorden.

Efter sjöslaget vid Lepanto kom orden att ägna huvuddelen av sina resurser till sjuk- och fattigvård, men även sjöröveri, vilket stärkte ordenskassan. Efter den franska revolutionen sågs den då franskt dominerade johanniterorden, som en samhällsfiende av den nygrundade republiken. Först konfiskerades ordens tillgångar i Frankrike, och slutligen erövrade general Bonaparte Malta år 1798, för att eliminera ön som stödjepunkt för den brittiska flottan.

Idag är orden fortfarande aktiv, även om den splittrats i två delar, den katolska johannitermalteserorden med huvudsäte på Via Condotti i Rom, och johanniteralliansen som inkluderar bland annat de nationella johanniterordnarna i Nederländerna, Storbritannien, Sverige och den protestantiska delen av Tyskland. De två grenarna av den gamla johanniterorden arbetar idag med sjukvård och bistånd över hela världen och följer därmed ett av de två ursprungliga syftena med orden. Som en avslutande parentes över ordens internationella historia kan nämnas att Gustaf IV Adolf, i sin avsky inför den franska republiken, år 1804 ville arrendera ut Gotland till malteserorden. Ordensledningen tackade dock nej.

1.2 Om johanniterordens organisation⁴

Ordensmedlemmarna inom johanniterorden indelades huvudsakligen i *militēs* [riddare] och *fratres* [bröder]. För att kunna räknas till *militēs* skulle ordensmedlemmen vara av adlig börd. Personer som inte tillhörde orden kunde under friare former sluta sig till den som *confratres* [medbröder], *donati* [ingivna] eller *corrodarii* [ungefär pensionärer] mot någon form av kontribution. Inom orden fanns även under de första århundradena en kvinnlig gren av nunnor, *sorores* [systrar]. Denna gren var mindre inriktad mot vård av sjuka och blev senare självständig från johanniterorden.

Johanniterorden hade vissa restriktioner mot samröre med kvinnor men var inte lika extrem i sin syn på kvinnor som tempelherreorden. Luttrell skriver att: ”Hospitaller commanderies quite normally housed women as servants, pensioners and married donats.”⁶

Det verkar som om det formella kravet på kyskhets för *militēs* och *fratres* långt ifrån alltid efterlevdes. En ordensriddare kunde mycket väl ha både älskarinna och egen familj.

⁴ Kapitel 1.2 är sammanställt utifrån Bergstrand 1922 och Luttrell 1993 där inte annat anges.

⁵ Kapitel 1.2 är sammanställt utifrån Bergstrand 1922 och Luttrell 1993 där inte annat anges.

⁶ Luttrell 1993, s.78.

Motsvarande sak gällde präster i Sverige under den tidigare delen av medeltiden innan påvliga bullor och bestraffningar ledde till att detta bruk minskade för att senare upphöra. Ett exempel på kyrkans syn på förhållandet mellan män och kvinnor kan ses i ett diplom från år 1368 utfärdat av ärkebiskop Birger,⁷ där de människor som ansåg att *simplex fornicacio* [enkel otukt], det vill säga förhållande mellan ogifta, inte var en dödssynd skulle fördömas som den rätta trons förrädare. I en hemlig del av diplommet anmodas de präster som levde i konkubinat att överge sina konkubiner, och om de inte följde denna uppmaning skulle de bestraffas med förlust av sin prästerliga inkomst eller fängelse. Prästernas konkubiner skulle bestraffas med uteslutning ur kyrkan, sju års botgöring eller om de fortsatte att leva i konkubinat med internering i fängelse eller i kloster.

Johanniterorden var strikt hierarkiskt och centralistiskt uppbyggd, med fasta ordensregler som senare kompletterades med förordningar utfärdade av ordens generalkapitel. Generalkapitlet var ordens högsta lagstiftande och disciplinära makt. Det valde stormästaren och de ledande funktionärerna (fr. *bailli*) inom orden. Generalkapitlet inkallades av stormästaren och sammanträdde oftast bara omkring vart tionde år.

Den högsta exekutiva makten utövade stormästaren, vilken utsågs på livstid. Stormästaren regerade i praktiken som en enväldesfurste. Det enda som formellt inskränkte hans makt var ordens statuter.

Direkt under stormästaren sorterade hans konselj, ordenskonventet. Ordenskonventet styrdes suveränt av stormästaren och utgjorde ordens centralförvaltning. I ordenskonventet satt åtta konventualbaillier, nämligen:

storkommendatorn (handlade ordens finanser),
stormarskalken (landförsvaret),
hospitaliern (sjuk- och fattigvården),
storkonservatorn (inrikesaffärer),
amiralen (ordensflottan),
turkopoliern (lätta kavalleriet),
storbaillin (befästningar) och slutligen
storkanslern (utrikesärenden).

En annan betydande post som inte fanns med i stormästarens konselj var storskattmästarens, vilken var ansvarig för ordens revision.

Under ordenskonventet och stormästaren återfanns tungorna (från fr. *langue*), vilka bestod av de priorat som talade samma språk. Tungorna infördes på 1300-talet och var ursprungligen sju tills de år 1462 blev åtta.⁸ För varje tunga fanns ursprungligen en storkommendator men denna titel togs senare bort förutom i tyska tungan där den levde kvar som *Oberstmeister*. Istället för att ha en storkommendator för varje tunga kom storpriorerna istället att lydda direkt under ordenskonventet. Sverige som tillhörde prioratet Dacien ingick i den tyska tungan.

⁷ DS 7777.

⁸ Se Jarl Galléns och Troels Dahlerups artikel "Johanniterorden" i *Kulturhistoriskt Lexikon för nordisk medeltid 1956-1978*.

Under varje tunga sorterade flera priorat med en prior eller storprior, som utsågs av konventet. (I ett priorat kunde det förekomma att det fanns dels en ridderlig prior, dels en prästerlig.) Till stöd för priorn fanns ett provinsialkonvent, vilket bland annat såg till att de årliga räntorna till ordenskonventet indrevs från kommenderna och levererades till ordensskattkammaren. Dessa räntor kallades för *responsiones* [responsioner]. Huvudorten för (stor)prioratet Dacien var i Antvorskov i Danmark. Priorn i Antvorskov kunde sammankalla provincialkapitlet, vilket bestod av kommendatorer/priorer i Norden.

Varje priorat delades i sin tur upp på ett flertal kommender med en kommendator, *praeceptor*, ibland prior, för varje kommenda. Även kommendatorn hade ett konvent till sin hjälp vid indrivningen av *responsiones* och administration av kommendan. Kommendatorn kunde även kallas kastellan, om han hade ansvar för ett *castale* [militärt fäste], som de som till exempel fanns i gränstrakterna i Spanien och i Turkiet.

1.3 Om den medeltida johanniterorden i Sverige⁹

Mellan åren 1167 och 1185 grundades Eskilstuna kloster av biskop Vilhelm i Strängnäs med samtycke av konung Knut Eriksson (~1167~1195) och jarlen Birger (Brosa). Eskilstuna kloster inordnades ursprungligen under prioratet Antvorskov i Danmark. Formellt var Eskilstuna kloster ett kommendatkloster med en kommendator som ledare. I själva verket kallade sig dock de svenska kommendatorerna priorer och visade ofta en avog attityd till prioratet Daciens huvudkloster. Efter att under en längre tid ha motsatt sig den danska prioratsledningen vägrade Eskilstuna kloster till slut vid mitten av 1400-talet att lyda Antvorskov och sökte istället direktförbindelse med ordens huvudkvarter på Rhodos.

Även inom klostret verkar konflikter ha uppstått, som till exempel år 1379 då rapporter nådde tyska tungans *Oberstmeister* Kondrad av Brunsberg, att Eskilstuna klostrets prior Andreas Wulf hölls inspärrad i klostret.¹¹ Eventuellt skulle denna konflikt kunna tolkas som en oenighet mellan tyska tungans ledning och bröderna i Eskilstuna. Det verkar för övrigt ha varit en stor andel tyska bröder i Eskilstuna kloster, framförallt i början av klostrets verksamhetstid.

Vid Eskilstuna klostrets grundande tillfördes klostret ett obekant antal jordegendomar och Tuna kyrka, även kallad S:t Eskils kyrka. År 1231 stadfäste påve Gregorius IX klostrets innehav av Åsby ("Aby") och Årby ("Arby"),¹² även om bullan märkligt nog vidimerades först år 1310 av prior Arnold och bröderna i Eskilstuna.¹³ År 1307 tillfördes klostret även

⁹ Kapitel 1.3 är sammanställt utifrån Hellberg 1935, Bergstrand 1922, Dahlbäck 1987, och Jarl Galléns och Troels Dahlerups artikel "Johanniterorden" i *Kulturhistoriskt Lexikon för nordisk medeltid* 1956-1978, där inte annat anges.

¹⁰ Kapitel 1.3 är sammanställt utifrån Hellberg 1935, Bergstrand 1922, Dahlbäck 1987, och Jarl Galléns och Troels Dahlerups artikel "Johanniterorden" i *Kulturhistoriskt Lexikon för nordisk medeltid* 1956-1978, där inte annat anges.

¹¹ Se Svenskt Diplomatariums Huvudkartotek, 1379 15/7, original i Kölns stadsarkiv.

¹² DS839.

¹³ DS1653.

Fors kyrka i Eskilstuna.¹⁴ I Stockholm fick bröderna en tomt på Helgeandsholmen så tidigt som år 1334 av konung Magnus Eriksson,¹⁵ och på denna tomt uppfördes den så kallade Munkagården. Johanniterna tvangs sälja tomten på Helgeandsholmen år 1490, eftersom den behövdes till stadens försvar. Ett av huvudsyftena med att etablera orden i Stockholm var antagligen att underlätta handelsmässiga och politiska kontakter. Troligen såldes en del av naturainkomsterna från Eskilstuna kloster via ordens hus i Stockholm.

Verksamheten vid Eskilstuna kloster bestod av vård av sjuka, omhändertagande av gamla, själavård, insamlande av penningar till ordens skattkammare och till curian i Rom, utfärdande av andliga delaktighetsbrev med mera. Hjalmar Bergstrand menar att förebilden till senare tiders helgeandshus, i olika svenska städer, antagligen kan sökas i johanniternas hospital i Eskilstuna.¹⁶ Konventsledningen i Eskilstuna kloster fördröjde ofta erläggandet av *responsiones* till ordens skattmästare på Rhodos. I början av klostrets verksamhetstid verkar betalningarna ha uteblivit helt. Under åren 1378–1410 (1415), till följd av splittringen mellan Rom och Avignon, inställer till och med prioratet Dacien sina betalningar, liksom även andra prioriat och tungor. Anthony Luttrell skriver att: "After 1378 the schism in the papacy and its reflection within the Hospital exaggerated existing tendencies towards indiscipline and non-payment of the Hospitallers' dues, the *responsiones*. In 1398 the Priory of Catalunya alleged that only nine out of 21 priories were sending their *responsiones* to Rhodes /.../"¹⁷

Vad gäller klostrets avlatshandel användes färdiga formulär som fylldes i vid önskan om delaktighet i klostrets andliga förmåner. Odenius skriver att en person kunde "*/.../ genom en rätt betydande ekonomisk prestation - en kärleksgåva - bliva upptagen i johanniterordens andliga delaktighet, varmed följde del i avlat och de goda verk, som utförts och kommo att utföras i samma orden. Häröver utfärdade prior med konventets samtycke ett särskilt, vanligen formulärbundet delaktighetsbrev."¹⁸ Hur stor denna form av inkomst var för klostret är omöjligt att uppskatta, då ingen samlad inkomstredovisning finns bevarad. Klostret bedrev även en form av äldrevård, där män och kvinnor kunde bli upptagna i klostret mot någon form av donation i penningar eller jord.¹⁹ En av klostrets huvuduppgifter var även att driva in skatter till påvestaten i Rom, då man bland annat samlade in den heliga landshjälpen och peterspenningen från den svenska delen av Dacien. Klostret hade även rättighet att enligt en bulla år 1352 av påven Clemens VI, driva in en av konungen Olof tillkommande skattepenning, obol, i då gängse mynt, även kallad S:t Johannis penning,²⁰ och så sent som år 1489 är fortfarande denna extra skatt aktuell²¹. Det är också sannolikt att johanniterriddare från Eskilstuna kloster deltog i korstågen mot baltiska sjörövare och hedniska finnar.²²

¹⁴ DS1549.

¹⁵ DS 3094.

¹⁶ Bergstrand 1922, s.53

¹⁷ Luttrell 1991, s.142.

¹⁸ Odenius opublicerat manuskript, remsa 4, 1:a sidan.

¹⁹ Se bland annat RAp 1470 2/6 (RL M), där änkan Margareta Oloffsdotter får en sal och trädgård av klostret mot 5 mark, för att brukas under hennes sista levnadsår.

²⁰ DS5381.

²¹ Ur *SDK* från slutet av "Rhezeli chommenta Uplandica" (Älvkarleby kyrka under 1630-talet tillhörig box).

²² Nyberg 1991, s. 174-176 och 182.

Vad gäller antalet prästvigda bröder i klostret, var de enligt Odenius mellan sex och tolv exklusive priorn under 1200-talet.²³ Detta antal ökade antagligen under senmedeltiden då klostrets gods innehav växte. Till de prästvigda bröderna tillkom riddarna, de tjänande bröderna, och kvinnliga och manliga *donati*. Bland annat skriver Ingeborg Ragvaldsdotter år 1511 till Svante Sture från klostret,²⁴ vilket visar att hon antagligen var upptagen som *donata* i klostret.

År 1469 lät Christian I uppföra ett johanniterhospital i Köping på Öland. Detta hospital inkluderade Köpings sockenkyrka och Egby kyrka. Det är möjligt att detta hospital var menat för spetälska. Efter år 1471 finns ingen uppgift om klostret i Köping och det är möjligt att det försvann som en konsekvens av utgången av slaget vid Brunkeberg år 1471, då Christian I och bland annat den oxenstiernska släktgruppen besegrades av Sten Sture och Axelssonerna.

År 1479 får johanniterorden hospitalet Oknabäck, även kallat Norrebygd, i Mönsterås socken i Kalmar län av Sten Sture och rikets råd.²⁵ Donationen inkluderade det gamla hospitalets jordegdomar som gick tillbaka till åtminstone 1300-tal. Anläggningen kom att kallas Kronobäck och skulle understödja Eskilstuna klostrets skyldighet att erlagga *responsiones* till johanniterordens konvent på Rhodos, men var i övrigt fristående från moderklostret i Eskilstuna.

Omkring år 1500 byggdes S:t Johannes Kyrka, även kallad Nya Kyrkan, vid Österlånggatan i Stockholm. Kyrkan ägde dels vissa fastigheter i Stockholm, dels en gård på Lovön.

I övriga Norden fanns det ett johanniterkloster i Norge, Varne kloster utanför Oslo grundat under 1200-talet, och 7 kommender i Danmark förutom prioratskommendan. Av dessa 7 kommendatkloster låg eventuellt ett i Lund i dåvarande Danmark.

År 1529 upphörde hospitalet Kronobäcks verksamhet, under i alla fall johanniternas styre, enligt dekret av Gustav I (Wasa). Under 1520-talet revs S:t Johannes kyrka i Stockholm, och slutligen, sedan Eskilstuna klostrets jordegdomar och andra tillgångar konfiskerats, lades även detta kloster ned. Klosterbyggnaden revs under senare hälften av 1500-talet och över dess grundfundament byggdes slottet Eskilstuna hus. Eskilstuna hus brann i sin tur ner under slutet av 1600-talet och ruinerna av dessa två byggnader återfinns idag i korsningen av Klostergatan och Slottsgatan. Den siste priorn för Eskilstuna kloster, Johannes Olai (Jöns), blev år 1533 utsedd till pastor för Vingåker och i och med detta försvann johanniterorden ur Sverige för att återkomma först år 1920 i en något annorlunda skepnad.

2. Förundersökning

2.1. Syfte

²³ Odenius opublicerat, remsa 6, 1:a sidan.

²⁴ RAp 1511 25/3.

²⁵ Donationen år 1479 bekräftades i RAp 1480 26/7.

Uppsatsens syfte är att:

- 1) undersöka förändringar av Eskilstuna klostrets gods innehav utifrån medeltida diplom,
- 2) rekonstruera johanniterordens totala jordägande omkring år 1520 med hjälp av framförallt medeltida källmaterial.

2.2. Tidigare forskning

Tidigare har johanniterorden i Sverige framförallt skildrats med utgångspunkt från dess andliga och politiska struktur.²⁶ En del har även skrivits om orden utifrån arkeologiska undersökningar.²⁷ Ordens gods innehav har däremot inte behandlats på ett sammanhängande sätt, vilket jag försökt göra i denna uppsats.

Vad gäller tidigare forskning runt svenska johanniterordens gods innehav har jag funnit i princip endast en källa, nämligen Knut Hellbergs *Eskilstuna genom tiderna - en märkesstad blir till* (1:a delen),²⁸ vilken skrevs under 1930-talet. Han beskriver klostrets egendomar i Eskilstuna stad med Fors och Klosters socknar, ur ett lokalhistoriskt perspektiv. I viss mån behandlas även klostrets ägor i Väster- och Österrekarne häraden. Boken verkar vara skriven utifrån en bred bakgrundskunskap, och är framförallt inriktad på att beskriva Eskilstuna stads framväxt.

Vid sidan om Hellbergs forskning finns två kartor i en artikel skriven av framlidne landsantikvarien Ivar Schnell.²⁹ Dessa kartor uppges beskriva Eskilstuna klostrets ägor i Sverige och är enligt Schnell gjorda av den dåvarande skoldirektören i Nyköping, Sven Lindblad. Någon ytterligare referens till bakgrunden till kartorna ges inte av Schnell. För att undersöka hur dessa kartor tillkommit har jag varit i kontakt med bland annat johanniterordens förre kommandator, numera hederskommendator Fredrik Löwenhielm³⁰ och arkivet för Sörmlands Museum i Nyköping.³¹ Tyvärr har inte dessa efterforskningar gett något resultat utan jag utgår från att om det fortfarande finns något bakgrundsmaterial till dessa kartor så är det opublicerat eller samlar damm på någon vind i Sörmland.

Av den tidigare forskning som berört andliga institutioners gods innehav har jag använt följande:

Göran Dahlbäcks doktorsavhandling från år 1977 om Uppsala domkyrkas gods innehav.³² Hans verk behandlar Uppsala domkyrkas godsmassa uppdelat på ärkebiskopsbordets jord, kanonikatens jord, prebendornas jord och fabricans jord. Tidsperioden som behandlas är åren 1344–1527 utifrån bland annat Uppsala domkyrkas jordeböcker och uppbördsböcker.

²⁶ Se till exempel Odenius opublicerat; *Die Spiritualität der Ritterorden im Mittelalter* 1993; Collijn 1929; *Das Kriegswesen der Ritterorden in Mittelalter* 1991; Hallberg m.fl. 1966.

²⁷ Se till exempel Ahnlund 1961, som beskriver S:t Johanneskyrkan utifrån tänkeböcker och utgrävningar.

²⁸ Hellberg 1935-1938

²⁹ Schnell 1959, s.38-39.

³⁰ Telefonsamtal 22/2-1996.

³¹ Telefonsamtal 26/2-1996.

³² Dahlbäck 1977.

Avhandlingen innehåller omfattande statistisk behandling av jordtal, godsenheter med mera. Den är informationsrik och har fungerat dels som referensmaterial till uppsatsens resultat, dels som metodologisk utgångspunkt för bland annat behandlingen av testamenten.

Lars-Arne Norborgs doktorsavhandling från år 1958 som beskriver Vadstena klostrets gods innehav och förvaltning.³³ Avhandlingen är förhållandevis lättläst, med omfattande jämförelser med tidens politiska och religiösa förhållanden. Boken behandlar Vadstena klostrets förändringar av gods innehav, förvaltningen av godsen, klostrets inkomster och utgifter med mera. Tidsperioden som omfattas är från mitten av 1300-talet, eftersom Vadstena kloster grundas år 1368, till slutet av medeltiden.

Av övrig forskning som använts till undersökningen kan nämnas:

Almquists *Frälsegodsen i Sverige under storhetstiden med särskild hänsyn till proveniens och säteribildning* är ett standardverk omfattande frälsets gods innehav i Stockholm, Uppsala och Nyköpings län, och landskapen Östergötland, Småland och delar av Södermanland.

Det medeltida Sverige (DMS) är ett projekt som i över tjugo år undersökt Sveriges medeltida jordägande, by för by. Resultaten publiceras fortlöpande i serien *Det medeltida Sverige*, som hittills har behandlat jordägandet i landskapet Uppland och huvuddelen av Kalmar län. Serien är klart strukturerad och har ett omfattande ägarindex.

Lars Olof Larssons *Småländsk bebyggelsehistoria*, är inspirerat av DMS och behandlar Tiohärad i Småland utifrån innehav av jord och arkeologiska fynd. Verket har tyvärr dåliga sökmöjligheter då det bland annat saknar ett ägarindex. Jordägande kan endast sökas utifrån ortsnamn eller sockennamn.

Oloph Odenius skrev under 1960-talet ett manuskript kallat *I andlig delaktighet med Johanniterna i Eskilstuna* för Eskilstuna kommun. Manuskriptet publicerades dock aldrig då kommunen antagligen bedömde att Odenius arbete var för svårtillgängligt för gemene man. Texten är ostrukturerad, men innehåller intressant information om framförallt sambandet mellan religion och materiella villkor hos johanniterna i Eskilstuna.

2.3. Frågeställning

I uppsatsens ena del har jag velat undersöka tillkomsten och avyttringen av Eskilstuna klostrets gårdar och gods, med hjälp av de medeltida handlingar som finns bevarade, eller beskrivs i registerform av Gustav I:s sekreterare Rasmus Ludvigsson, se nedan. De frågor jag koncentrerat mig på är följande:

- 1a. Hur förändras Eskilstuna klostrets gods innehav från 1200-talet till reformations intåg?
- 1b. Vad beror förändringarna på?

³³ Norborg 1958.

I uppsatsens andra del har försökt ge en helhetsbild över johanniternas jordägande omkring år 1520, utifrån medeltida diplom, en senmedeltida förteckning och tidigare forskning, se nedan. Jag valde att i min undersökning utgå från medeltida källmaterial framför att undersöka landskapshandlingar från 1550-talet, eftersom jag trodde att informationen i diplomerna och den senmedeltida förteckningen skulle vara mer fullständig och homogen än den senare visade sig vara. Av tidsskäl har jag sedan valt att inte göra ytterligare en omfattande undersökning, av i detta fall 1550-talets landskapshandlingar. Huvudfrågan i andra delen är följande:

2. Hur stort var johanniterordens totala gods innehav i Sverige omkring år 1520?

2.4. Avgränsningar

Undersökningen börjar år 1231, då påve Gregorius IX i en bulla stadfäster donationen av gårdarna "Aby" och "Arby" till johanniterorden i Sverige.³⁴ Detta är det tidigaste källmaterial som bevarats angående ordens jordägande i Sverige. Undersökningen avslutas i tidigt 1520-tal, då konung Gustav I (Wasa) intagit tronen, efter inbördeskrig och utländsk intervention. Konungen kommer snabbt att konfiskera johanniterordens tillgångar, och därmed blir uppsatsens avslutande tidsgräns omkring år 1520.

Uppsatsen begränsas i rummet till det medeltida Sverige förutom Finland, och bygger på källmaterial från Uppsala, Västerås, Strängnäs, Skara, Linköping och Växjö (Tiohärads/Värends) medeltida stift.

2.5. Källmaterial

I denna uppsats har jag valt att försöka komma så nära ursprungskällorna som möjligt genom att studera framförallt medeltida diplom, istället för att undersöka 1550-talets kamerala material, se ovan. Totalt har jag gått igenom 222 diplom, varav 151 stycken³⁵ använts för att rekonstruera Eskilstuna klostrets gods innehav. De medeltida diplomerna är av juridisk, ekonomisk eller politisk art, och behandlar exempelvis donationer, testamenten, räfstetingsdomar, stadsfästelser, bullor och jordköp. Skrivunderlaget till diplomerna utgjordes uteslutande av pergament fram till 1400-talet, då även olika former av papper började användas vid ärenden av förvaltningsnatur. I fortsättningen kommer jag att använda orden brev och diplom som synonymer.

Av de diplom som använts i undersökningen skrevs alla på latin fram till år 1357, då det första diplomerna skrevs på fornsvenska.³⁶ Efter detta datum kommer en allt mindre del av breven att skrivas på latin. De första diplomerna är skrivna med en stil inspirerad av den karolingiska minuskeln för att senare övergå till gotisk halvkursiv. Pergamentsbrev vid

³⁴ RAp 1231 6/9.

³⁵ Se bilaga II.

³⁶ DS5772.

RA tillhandahålls som fotostatkopior, och lämnas vanligen inte ut i original.³⁷ Kopiorna är ofta svårlästa till följd av dålig kontrast och att breven blivit skadade under seklernas gång, som en konsekvens av dålig förvaring, brand och dylikt.

Förutom fotostatkopiorna har även breven delvis blivit utgivna i tryckt form. Svenskt Diplomatarium har sedan år 1829 publicerat diplom från medeltidens början till år 1369 och även perioderna 1370-1371 och 1401 till 1420 har behandlats. Denna serie innehåller en noggrann transkription av varje brev text. Serien håller en god källkritisk standard, framförallt avseende de delar som publicerats under 1900-talet, och är oftast bättre att konsultera än att försöka tyda svårläsbara fotostatkopior. Vid sidan om *Diplomatarium Suecanum* finns även olika landskapsdiplomatarier som till exempel *Diplomatarium Dalecarlicum*.

Johanniterklostrets jordebrev finns även beskrivna i registerform i *Svenska Riksarchivets Perchamentsbref*, i *Svenska Medeltidsregister* och i *Rasmus Ludvigssons Jordebrevsförteckningar*. *Svenska Riksarchivets Perchamentsbref (RPB)* utgavs under 1800-talet och täcker perioden 1351 till 1400.

Svenska Medeltidsregister (SMR) utgavs under 1930-talet och är i mer utförlig form än *RPB*. *SMR* täcker dock endast åren 1434 till 1441 vilket gjort att den endast använts i tre fall i uppsatsen.

Rasmus Ludvigssons Jordebrevsförteckningar är skrivna i mitten av 1500-talet av en av Gustav Vasas sekreterare, Rasmus Ludvigsson (död 1594). Ludvigsson samlade in, ordnade och förtecknade den stora samling av brev, register, kopieböcker, jordeböcker och räkenskaper, vilka konfiskerats från kloster och domkyrkor efter reformationen.³⁸ Ludvigsson sammanställde sedan olika andliga institutioners gods innehav i bland annat registform. Dessa register låg därefter till grund för bland annat Gustav I:s anspråk på jord vid utbyggandet av släkten Wasas godsmassa.³⁹ Rasmus Ludvigsson gjorde två förteckningar över Eskilstuna klostrets jordebrev. Dessa förteckningar innehåller kortare register över diplomens innehåll. Den första förteckningen verkar vara skriven i slumpvis ordning, medan den senare är uppdelad efter stift. (En kortare regist från den senare förteckningen återges i bild 2.) Förteckningarna är ursprungligen skrivna i ett ljusare bläck på lumpapper, och har senare ändrats och kompletterats med ett mörkare bläck, vilket visar på någon form av dåtida revision. Jag har inte funnit ett enda fall där uppgifter i Ludvigssons förteckning avviker från uppgifter i originalbrevet, om man självklart frånser stavningen av ortnamn.

Förutom breven finns en odaterad förteckning, codex D8,⁴⁰ över vissa av Eskilstuna klostrets ägor. (se bild 1.) Den betecknas i RA som en jordebok och dateras i RA:s beskrivning till senmedeltiden, närmare bestämt 1450–1527. Originalen är en handskrift skriven på papper i smalt folioformat med ett blått pappersomslag. Originalförteckningen innehåller 4 blad, där varje blad ursprungligen har vikts på mitten och tillfogats

³⁷ Hylla 39 i RA.

³⁸ Fritz 1977, s. 76-77.

³⁹ Fritz 1977, s. 77-78.

⁴⁰ RA: Medeltidshandlingar i fotostatkopior (hylla 1): codex. D8, "Jordebok för Eskilstuna kloster".

symmetriskt placerade hål. Funktionen med hålen kan ha varit att förteckningen bands ihop med band och förseglade brevet tillsammans med nu försvunna sigill. Papperet i codex D8 är med mycket stor sannolikhet tillverkat utanför Sverige och det innehåller även ett odaterat vattenmärke. Vattenmärket består av ett oxhuvud med ett kors och en blomma ovanför oxhuvudet, i något som påminner om en spira eller ett spjut.

Innehållet i codex D8 beskriver Eskilstuna klostrets ägor i delar av Väster- och Österrekarne härad, nämligen Fors, Gillberga, Husby-Rekarne, Jäders, Kjula, Klosters, Stenkvista, Sundby, Torshälla, Vallby och Ärla socknar, och Eskilstuna stad. (Se karta 1) Förteckningen innehåller uppgifter om namn på gårdar, i vilka socknar de ingick, hur mycket de betalade i smör, korn, penningar, järn med mera. Codex D8 är antagligen en uppbördsbok, även om det inte kan uteslutas att det är en jordbok. Skillnaden skulle här ligga i om uppgifterna avser vad som erlagts reellt till klostret, eller vad som borde ha erlagts nominellt. Jag har i uppsatsen utgått från att uppgifterna i codex D8 ger en indikation på klostrets jordägar i Väster- och Österrekarne.

Vad gäller förteckningens datering föreslog Knut Hellberg att den skulle dateras till 1490-tal, i samband med att en tvist ägde rum om tiondet från Eskilstuna klostrets landbor mellan klostret och biskopen i Strängnäs.⁴¹ Detta kan tyckas en aning märkligt då codex D8 inte behandlar erläggandet av tionde från klostrets gårdar. Om jordägandet i förteckningen jämförs med ett diplom från år 1509,⁴² framgår det att gården Fröslunda i Stenkvista socken, som upptas i codex D8, ingick i klostrets ägor först år 1509. Det tyder på att förteckningen kan dateras till år 1509 eller senare. Eventuellt kan mindre delar av gården Fröslunda ha ingått i klostrets ägor tidigare än år 1509 och det möjliggör en datering av codex D8 till före år 1509. Personligen menar jag dock att codex D8 bör kunna dateras till omkring år 1510.

2.6. Metod

Vid undersökningen av förändringarna av Eskilstuna klostrets gods innehav har jag först utgått från Rasmus Ludvigssons jordebrevsförteckning i original. Utifrån Lidija Svabers korsreferenser⁴³ har sedan innehållet i denna förteckning jämförts med diplomerna i fotostatkopior och i tryck. Informationen från Rasmus Ludvigssons förteckning har därefter kompletterats med information från *Svenskt Diplomatariums Huvudkartotek*, *Svenskt Diplomatarium*, *Svenska medeltidsregister* och *Det Medeltida Sverige*. I 16 fall har på detta sätt hittats brev som bevarats vid bland annat Uppsala Universitetsbibliotek. Dessa sexton brev utgör omkring 10 procent av det totala antalet jordebrev som använts i uppsatsen.

Medeltida ort- och sockennamn har jämförts med Almquist's *Frälsegodsen i Sverige under storhetstiden*, Boethius' *Kopparbergslagen fram till 1570-talets genombrott*, Hellbergs *Eskilstuna genom tiderna*, Larssons *Småländsk bebyggelsehistoria*, Rosenbergs *Geografiskt - statistiskt handlexikon öfver Sverige*, och *Svenska orter - Atlas över Sverige med*

⁴¹ Hellberg 1935, 1:a delen, s.159.

⁴² RAp 1509 9/10.

⁴³ Svaber(1945).

ortsbeskrivning. Sockennamnen följer den moderna sockenindelningen enligt RAÄ:s *Förteckning över städer och socknar* utgiven år 1987. Ortsnamn har så långt som möjligt normaliserats till dess moderna motsvarigheter. I vissa fall har orten försvunnit som till exempel Vilesta i Eskilstuna och i dessa fall har dess medeltida namn självklart behållits. Det har varit stora svårigheter att placera somliga medeltida namn med full visshet, som till exempel orten Sagamåla, vilket gör att jag reserverar mig mot vissa enskilda fel i uppsatsens utredningar av ortnamn och ortnamnsplaceringar. Ortnamn med osäker geografisk placering har markerats med "?" i bilaga 1.

Efter detta har de olika orternas jordareal sammanräknats och vid dessa beräkningar har jag följt Dahlbäck⁴⁴ enligt:

1 markland(m.l.)=8 öresland(ör.l.)=24 örtugaland(ört.l.)=192 penningland(p.l.)

1 öresland=3 örtugaland=24 penningland

1 örtugaland=8 penningland

Vid sidan av att mäta jordareal i markland mätte man under medeltiden även i attungar (åttingar, lat. *octonarius* eller *octinga*) och fjärdingar. Dessa två senare mått användes framförallt i Götaland till skillnad från Svealand, där marklandet dominerade. Ett markland kom senare att ungefär motsvaras av ett hemman och ännu senare ett mantal. En fjärding och en attung kan möjligen ursprungligen ha avsett en fjärdedel respektive en åttondel av en by, för att senare avse även en bestämd jordareal.

En mindre del av Eskilstuna klostrets gods, har i diplom uppgetts i enheterna attungar och fjärdingar istället för i markland. För att försöka få en enhetlig bild av klostrets gods innehav har attungar och fjärdingar konverterats enligt de uppskattade förhållanden som anges av Hafström och Dovring:⁴⁵

1 markland≈1 fjärding≈2 attungar(åttingar) eller

4 öresland≈1 attung

Observera att 1 markland endast approximativt motsvarar en fjärding eller två attungar. Man kan resa kritik mot denna form av konvertering, som till exempel Lönnroth gör i *Statsmakt och statsfinans i det medeltida Sverige*, där han skriver att: "I detta sammanhang bör betonas, att ehuru attungen till sin natur troligen varit likartad i de östsvenska landskapen, det därmed ej är sagt, att man inom dessa räknat med en normalattung av lika storlek."⁴⁶ Senare i samma bok skriver dock Lönnroth att: "En östgötsk attung har i ägovärde beräknats normalt motsvara 3 öresland men har lagenligt erlagt blott 4 tön säd, d.v.s. 2 öre silver eller 2/3 av den avrad, som ålagt 3 öresland."⁴⁷ Lönnroth menar här att om det nu fanns en normalattung i Östergötland motsvarades den av mellan 2-3 öresland. Folke Dovring har dock i sin omfattande undersökning *Attungen och Marklandet*⁴⁸ en helt annan uppfattning där han skriver bland annat att: "Slutligen har undersökningen av jordetalens storlek visat att ett medeltida markland ännu under nya tidens förra del i regel hade en ytvidd i åker som motsvarade dubbla beloppet av en attungs ytvidd. Ett markland

⁴⁴ Dahlbäck 1977, s. 31.

⁴⁵ *Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid* 1956-1978, se "Attung" och "Fjerdning".

⁴⁶ Lönnroth 1940, nyutgåva 1983, s. 85.

⁴⁷ Lönnroth 1940, nyutgåva 1983, s. 107.

⁴⁸ Dovring 1947.

är alltså i de flesta viktiga avseenden likvärdigt med två attungar, ett örtugaland med en tolfing eller två spans avgäld. Det som vi har framför oss synes vara två företeelser med olika namn men med samma funktioner och egenskaper.”⁴⁹ Diskussionen om storleken av attungen och fjärdingen visar på de svårigheter som uppstår vid försöken att göra en enhetlig kvantitativ analys av medeltida källmaterial. Resultatet av beräkningar, ortsnamnsundersökningar och sammanställningar kan ses i bilaga 1, där alla uppgifter som bevarats om Eskilstuna klostrets jordägförändringar har medtagits år för år.

Vid den andra delen av undersökningen, rekonstruktionen av johanniterordens totala gods innehav vid senmedeltidens slut, har informationen från bilaga 1 sammanförts med codex D8, Hellberg och ytterligare information från *Det Medeltida Sverige*.

Ett stort problem vid en totaluppskattning av ordens gods innehav har varit att diplomerna ibland saknar uppgifter om gårdarnas storlek. Norborg skriver i sin undersökning av Vadstena kloster att: ”Däremot är det synnerligen svårt att nå fram till en någorlunda säker uppskattning av de donerade gårdarnas storlek och värde. Gåvobreven innehåller nämligen endast i en del fall uppgifter om de skänkta gårdarnas storlek i attungs- eller marklandstal eller om antalet landbor eller om avkastningen.”⁵⁰ Norborg valde att utifrån sitt källmaterial endast räkna i gårdar (gods enheter). I denna uppsats används dock en annan metod.

För att få en minimiuppskattning av vad johanniterorden ägde i Sverige har i de fall där en gods enhet endast angivits som en gård, ett torp, ett gods eller dylikt, approximativt, utifrån jämförelser med uppgifter i de medeltida diplomerna i bilaga 2, omräknats enligt följande:

Ett gods eller en gård som 4 öresland=1/2 markland

Ett torp som 2 öresland=1/4 markland

Med största sannolikhet är dessa uppskattningar för låga i förhållanden till originalstorleken. (Jämför med hemman och mantal.) Märk att denna totaluppskattning endast påverkar slutsummorna i kapitel 3.2, de påverkar inte några uppgifter innan dess. Tomter och fastigheter i städer, har självklart inte räknats om till markland åker, utan redovisas separat, då de i första hand inte är knutna till jordbruk, utan till hantverk och annan borgerlig verksamhet. Resultatet av uppsatsens andra delundersökning kan ses i kapitel 3.2

⁴⁹ Dovring 1947, s. 164.

⁵⁰ Norborg 1958, s.34-35.

3. Undersökning

3.1 Eskilstuna klostrets jordinnehav över tiden

Förändringarna av Eskilstuna klostrets gods innehav har undersökts utefter de linjer som beskrivits i kapitel 2.6, "Metod". Socken och länsindelningen följer de moderna gränserna och namnen, med ett undantag, se nedan. Huvuddelen av klostrets ägor återfanns i nuvarande Eskilstuna kommun, vilken utgörs av häraderna Väster- och Österrekarne, med Eskilstuna och Torshälla stad. Västerrekarne härad består av socknarna Gillberga, Lista, Råby-Rekarne, Torshälla, Tumbo, Västermo och Öja, medan Österrekarne härad utgörs av socknarna Barva, Hammarby, Husby-Rekarne, Jäder, Kjula, Näshulta, Stenkvista, Sundby, Vallby och Ärla. (Se karta 1) Till dessa kommer Eskilstuna stad med socknarna Fors i Västerrekarne härad och Kloster (även ibland kallat Eskilstuna eller Tuna socken) i Österrekarne härad. Fors och Klosters socknar inkorporerades i Eskilstuna stad år 1907,⁵¹ och existerar inte längre i formell mening men då jag funnit det värdefullt att särskilja västra och östra sidan av Eskilstunaån använder jag dessa två gamla sockennamn. Observera att detta är det enda undantaget från de moderna sockengränserna.

Tabell 1.

Tidsperiod (år)	Donationer (antal diplom)	Köp (antal diplom)	Byten (antal diplom)	Övrigt (antal diplom)	Periodsumma (antal diplom)
1220-39	1	0	0	0	1
1240-59	0	0	0	0	0
1260-79	1	2	0	0	3
1280-99	1	0	1	0	2
1300-19	3	0	1	0	4
1320-39	3	1	0	0	4
1340-59	6	1	1	4	12
1360-79	6	1	10	4	21
1380-99	7	3	7	4	21
1400-19	7	0	5	4	16
1420-39	8	2	1	2	13
1440-59	8	12	0	0	20
1460-79	7	6	0	0	13
1480-99	6	4	4	2	16
1500-19	3	1	1	0	5
Summa:	67	33	31	20	151

Källa: Sammanställt utifrån bilaga 2

I tabell 1 har förändringarna av klostrets gods innehav delats upp efter transaktionsform. Donationer innefattar här testamenten. Märk att i enlighet med Dahlbäck har jag använt året för testamentesskrivningen som donationsår och inte året då ett eventuellt fastebrev

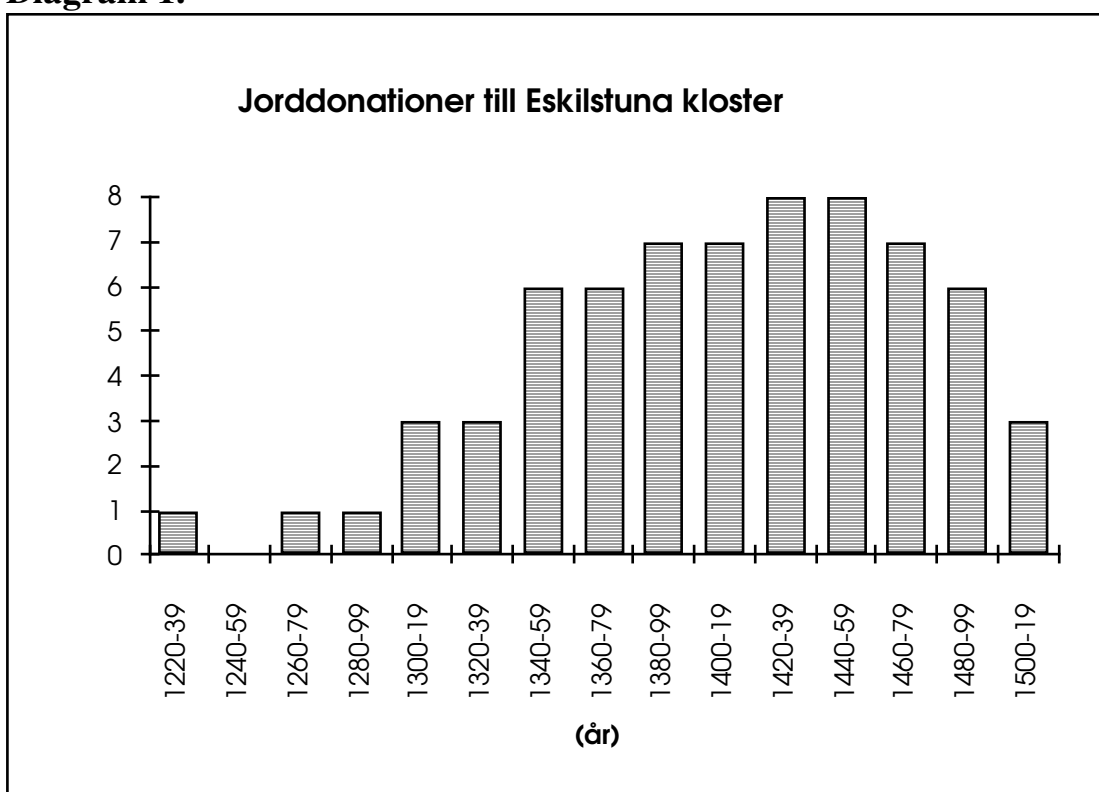
⁵¹ Förteckning över städer och socknar, 2:a delen, 1987, se Eskilstuna kommun.

utfärdades av exempelvis häradshövdingen.⁵² Bytesbrev utgör endast en geografisk förändring av klostrets jord och är framförallt intressanta vid frågor om godskoncentration. Övriga brev inkluderar pantsättningsbrev, dombrev och räfstetingsbrev.

I tabellen kan man se att donationer (67 st) stod för knappt hälften av transaktionerna, medan köp och byten tillsammans utgjorde en nästan lika stor del. Pantsättningar, dombrev och dylikt utgjorde en mindre del av klostrets transaktioner.

Diagram 1 visar antalet jorddonationer fördelat på tjugoårsperioder. Märk att varje donation kan bestå av flera gårdar eller gods, och att diagrammet endast visar antalet brev av transaktionstypen donation. Fram till mitten av 1300-talet verkar antalet donationer ha varit fåtaliga för att därefter öka kraftigt och nå en topp under perioden 1420-1460. Det låga antalet donationsbrev i början av klostrets livstid, fram till mitten av 1300-talet, kan bero på att donationer sällan skrevs ner under tidig medeltid, men det kan också bero på att ett mindre antal brev har bevarats. Motsvarande sak kan även gälla andra former av transaktioner som exempelvis jordbyten.

Diagram 1.

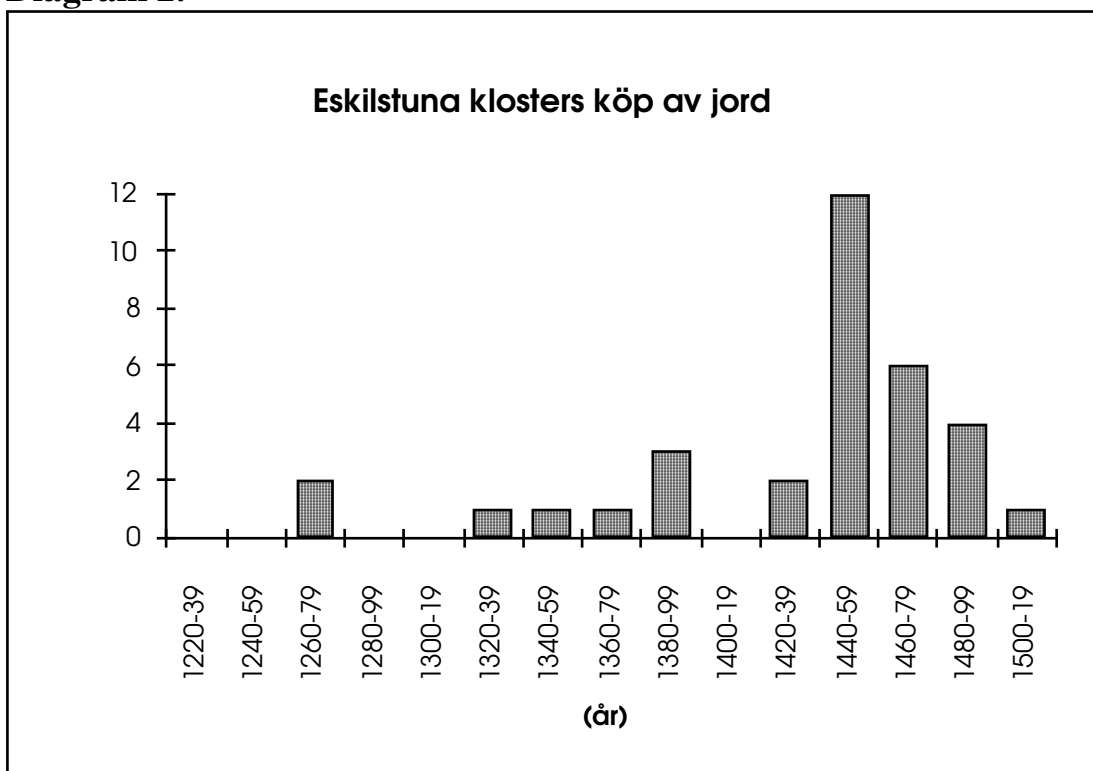
Källa: Sammanställt utifrån bilaga 2

Om diagram 1 jämförs med bilaga 1 och 2 ges det intrycket att donationerna innehöll ungefär samma antalet gårdar över hela undersökningsperioden, om man bortser från att exempelvis jarlen Birger Magnussons donation år 1266 av Kvarnen (Karleby), vilken

⁵² Dahlbäck 1977, s. 289.

antagligen omfattande ett helt godskomplex med flera tillhörande landbotorp och gårdar.⁵³ Däremot verkar det som att antalet donationer ökade över tiden för att nå en topp omkring mitten av 1400-talet. De enstaka donationer som var ett markland eller större gjordes av: jarlen Birger Brosa innan år 1231 (minst 12 öresland i Österrekarne härad),⁵⁴ jarlen Birger Magnussons ovan nämnda donation, Burvid Soneson år 1342 (ca. 18 öresland),⁵⁵ riddare herr Nils Abjörnsson med hustru Bengta Abrahamsdotter år 1359 (21 öresland i Uppland),⁵⁶ riddare herr Johan Uddsson år 1385 (ca. 18 öresland i Småland),⁵⁷ fru Ingeborg Harald Kases hustru år 1395 (8 öresland i Uppland),⁵⁸ drottning Margareta år 1403 (20 öresland i Österrekarne härad),⁵⁹ Johan Gynter år 1464 (ca. 20 öresland)⁶⁰ och Ingrid Simonsdotter år 1515 (12 öresland i Torshälla socken)⁶¹. Av arbetsekonomiska skäl har jag avstått från att mer noggrant kartlägga olika donatorers sociala ställning och motsvarande sak har heller inte gjorts vid andra transaktionstyper. Noteras kan dock att kvinnor står för nästan hälften av de större donationerna och att klostret hade ett kontinuerligt tillflöde av gods från åtminstone mitten av 1300-talet, om inte tidigare.

Diagram 2.

Källa: Sammanställt utifrån bilaga 2

⁵³ DS518.

⁵⁴ DS839.

⁵⁵ DS3619.

⁵⁶ DS6039.

⁵⁷ RL 15.

⁵⁸ RL 46.

⁵⁹ DS396.

⁶⁰ RL 39.

⁶¹ RL83.

Vad gäller jordköp är bilden helt annorlunda. I diagram 2 ses hur antalet jordköp verkar ha skett framförallt under mitten av 1400-talet, även om det förekom enstaka fall innan dess. De större köpen om minst 1 markland, gjordes av: Bengt Philpusson år 1358 (ca. 9 öresland i Södermanland),⁶² Måns Håkansson år 1361 (ca. 14 öresland i Östergötland),⁶³ Peder Birgersson år 1425 (ca. 8 öresland i Jönköpings län),⁶⁴ herr Hemming Hatt år 1446 (16 öresland i Västmanlands län),⁶⁵ Karin Pedersdotter år 1446 (8 öresland i Österrekarne härad),⁶⁶ Tyke Larsson år 1459 (ca. 12 öresland i Södermanlands län)⁶⁷ och Märta Jönsdotter år 1460 (8 öresland i Västmanlands län)⁶⁸. Vad gäller större köp av jord står kvinnor för drygt en fjärdedel jämfört med donationerna där de stod för närmare hälften. Notera i bilaga 2 också att de flesta köpen sker under åren 1444–1480 med tonvikt på åren 1444-1449. Detta tyder på att klostret måste ha haft en god finansiell ställning då det var dyrt att köpa jord. Enligt uppgifter i uppsatsens diplom kunde ett jordköp kosta uppskattningsvis mellan 80-300 mark penningar/markland beroende av jordmån, läge, tillgång till arbetskraft, valutakursen för mark penningar mot mark silver et cetera. Köpen under 1444–1480 visar även på en medveten strategi från klostrets prior och konvent. Det verkar också som om klostrets ledning under mitten av 1400-talet varit intresserad av att köpa jord i Västmanland, se år 1448 och 1460 i bilaga 2. Om bilaga 1 och 2 återigen jämförs ser man att de flesta köpen sker i trakterna runt Eskilstuna, följt av köp i Västmanlands län. Skälen till köpen av gods runt Eskilstuna kloster beror antagligen på viljan till godsconcentration och därmed kopplad enklare förvaltning. Vad gäller köpen i Västmanland skedde de eventuellt av samma skäl, nämligen närheten till Eskilstuna kloster. En tredje tendens är att man i slutet av medeltiden köpte allt mer mark i städer. I exempelvis Stockholm införskaffade klostret tre tomter och en gård mellan åren 1480 och 1503, vilket var mer än endast en kompensation för förlusten av Munkagården på Helgeandsholmen år 1490.

I diagram 3 visas antalet jordbytestransaktioner som skett enligt klostrets bevarade brev. De flesta jordskiften tycks ha ägt rum i senare delen av 1300-talet och början av 1400-talet, även om det sker en tillfällig ökning i slutet av 1400-talet. Jordskiften omfattande mer än 1 markland har gjorts med följande parter: ”konung” Måns år 1290 (ca. 40 öresland),⁶⁹ Nils Abjörnsson år 1304 (9 öresland),⁷⁰ herr Karl Ulfsson år 1369 (ca. 9 öresland),⁷¹ abbedissan Eline från Skänninge kloster år 1372 (ca. 74 öresland),⁷² Magnus Olofsson och hustru Ingeborg Ragvaldsdotter år 1374 (ca. 14 öresland),⁷³ herr Nils Gädda år 1375 (12 öresland),⁷⁴ drots Bo Jonsson (Grip) år 1385 (ca. 26 öresland),⁷⁵ drots Bo Jonsson (Grip) år

⁶² DS5865.

⁶³ DS6435.

⁶⁴ RAp 1425 19/3.

⁶⁵ RL 1.

⁶⁶ RL 11.

⁶⁷ RL 31.

⁶⁸ RL 72.

⁶⁹ DS1026.

⁷⁰ RL95.

⁷¹ DS7843.

⁷² X153.

⁷³ RLvii.

⁷⁴ RLxxxvii.

1386 (ca. 36 öresland)⁷⁶ och Per Ingwaldsson år 1490 (8 öresland)⁷⁷. Av tio större jordskiften förekommer kvinnor som part endast i två fall. Notera här de stora kvantiteter jord som byter ägare vid vissa transaktioner, som till exempel jordskiftet mellan Skänninge dominikanklosters abbedissa Eline och Eskilstuna klosters prior år 1372 omfattande drygt 9 markland. Vid detta byte övergår mark i Östergötlands län till Skänninge kloster mot jord i Västerrekarne härad. Drots Bo Jonsson (Grip) skiftar nära 8 markland jord med klostret totalt, men en del kommer senare att dömas från klostret vid räfstetingsdom år 1399,⁷⁸ då klostret frändöms drygt 3 markland jord totalt i Väster- och Österrekarne. Bo Jonssons arvingar döms även att ersätta klostrets förlust och detta sker antagligen år 1414,⁷⁹ ehuru med för mig okänd mark. Vid nästan alla jordskiften, stora som små märks en klar tendens där mark långt bort från Eskilstuna kloster byts mot mer närliggande, helst inom Väster- eller Österrekarne. Förklaringen till denna godskoncentration bör i första hand sökas i viljan till att ha en lätt administrerad godsmassa. De omfattande pestepidemierna under senare hälften av 1300-talet bör också ha ökat svårigheterna att kontrollera klostrets gods innehav, genom att bland annat kommunikationerna mellan Eskilstuna och olika landsdelar försämrades. Detta borde ha ökat behovet av ytterligare godskoncentration. En underlättande faktor vid jordskiften efter pestens drabbningar var antagligen att stora jordarealer friställdes, och därmed underlättade jordtransaktioner. Hur stort antal av Eskilstuna klostrets munkar och lekbröder/-syster som dog i 'stora döden', är osäkert då det saknas källor.

Diagram 3.

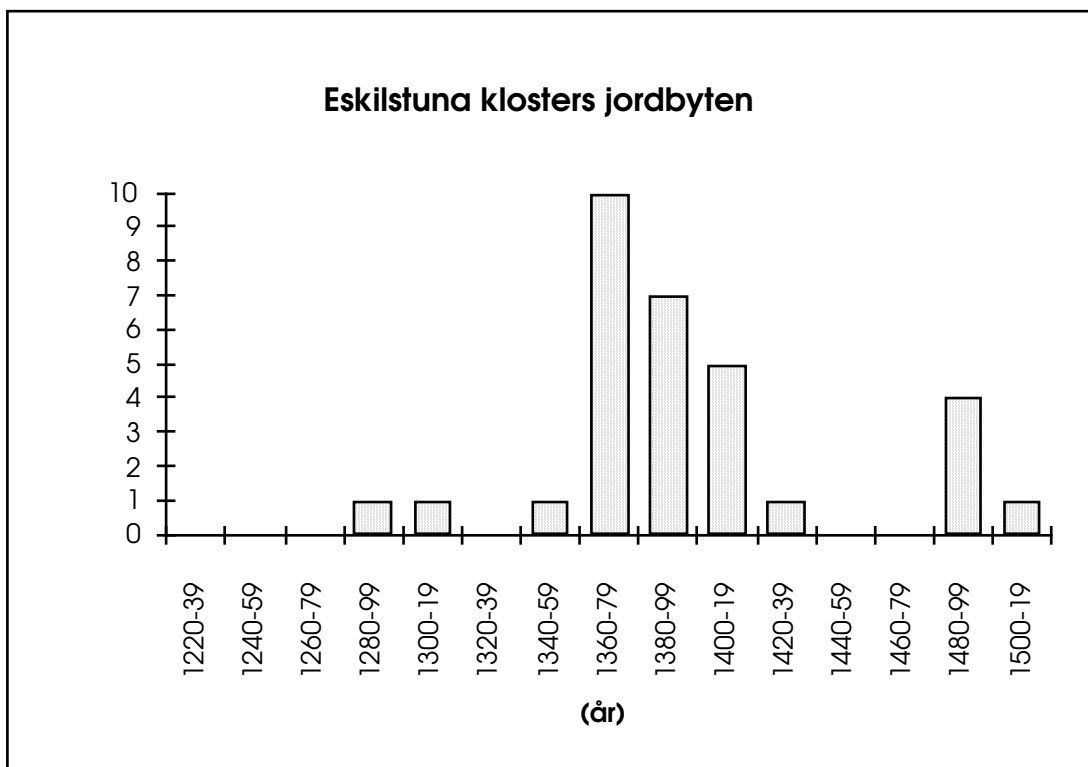
⁷⁵ RLX.

⁷⁶ SDK 13860000, original i UUB.

⁷⁷ RLxxiii.

⁷⁸ RL xxii.

⁷⁹ DS1887.

Källa: Sammanställt utifrån bilaga 2

3.2 Svenska johanniterordens totala gods innehav

I slutet av medeltiden bestod johanniterordens jord i Sverige av tre olika godsmassor; Eskilstuna klostret, Kronobäcks klostret och S:t Johannes kyrkas i Stockholm. Av dessa tre var Eskilstuna klostrets godsmassa den klart största.

I tabell 3 kan ses hur Eskilstuna klostrets totala gods innehav har rekonstruerats utifrån bilaga 1, codex D8, Hellbergs *Eskilstuna genom tiderna*⁸⁰ och *Det medeltida Sverige*⁸¹. Arbetsmetoden framgår, som nämnts tidigare, i kapitel 2.6. Observera att bilaga 1 endast har uppgifter om delar av klostrets jordtransaktioner, eftersom de bevarade medeltida breven endast gett en ofullständig bild av klostrets totala gods innehav. Det framkommer klart vid en jämförelse med exempelvis codex D8. Av de totalt 95 ort- och personnamn⁸² som finns i codex D8 nämner de bevarade breven endast 57 ortnamn, vilket motsvarar en andel om 60%. Notera att vissa ortnamn förekommer flera gånger och att jag endast har räknat in de tretton gårdar som ingår i Eskilstuna stad, vilka uppger personnamn eller yrke. Med andra ord finns det endast säkra uppgifter om 60% av klostrets egendomar, enligt codex D8, bevarade i medeltida diplom.

⁸⁰ Hellberg 1935-1938.

⁸¹ *Det medeltida Sverige* 1972-.

⁸² I vissa fall uppges endast gårdsinnehavarens namn eller yrke.

Vid en jämförelse av codex D8 med tabell 3 framkommer det att codex D8 saknar uppgifter om egendomar i Barva, Hammarby och Tumbo socknar, trots att klostret enligt Hellberg, antagligen ägde egendomar i dessa områden. Märk att skillnaden mellan codex D8 och tabell 3 grundas på uppgifter från Hellbergs *Eskilstuna genom tiderna*, som i sin tur undersökt bland annat 1500-talets landskapshandlingar för Väster- och Österrekarne.

Dahlbäck skriver i sin doktorsavhandling att: ”Ett problem vid behandlingen av förvärvs- och avyttringssätten för Uppsalakyrkans egendomar utgör det förhållandet, att det för ett relativt stort antal godsenheter är okänt, hur de kommit i kyrkans ägo eller hur de avyttrats.”⁸³ Motsvarande sak gäller i ännu högre grad för Eskilstuna kloster. Dahlbäck använder begreppet godsenheter⁸⁴, och delar in Uppsala domkyrkas godsenheter i tre huvudsakliga kategorier: ”/.../ 1) de godsenheter, för vilka avyttringen men inte åtkomsten är känd (—o), 2) de för vilka åtkomsten men inte avyttringen är känd (o—) och 3) de för vilka både åtkomsten och avyttringen är okända (—o—).”⁸⁵ En fjärde kategori av godsenheter är, enligt Dahlbäck, de där både tiden för åtkomsten och avyttrandet är kända och betecknas av honom med symbolen (o—o).⁸⁶ Om Dahlbäcks metod appliceras på informationen om de godsenheters namn, som vid någon tidpunkt ingick i Eskilstuna klostrets ägor, fås följande tabell:

Tabell 2. Sammanställning över förvärv och avyttring av godsenheter för Eskilstuna kloster

Kategori (symbol)	Antal (godsenheter)
o—o	23
o—	156
—o	48
—o—	38
Summa:	265

Källa: bilaga 1 och codex D8

Förklaring: o—o Godsenhetsens åtkomstdatum och avyttringsdatum kända.

o— Godsenhetsens åtkomstdatum känt men ej eventuellt avyttringsdatum.

—o Endast godsenhetsens avyttringsdatum är känt.

—o— Godsenhetsen förekommer endast i codex D8

Observera att varje diplom kan behandla ett flertal godsenheter och att samma godsenheter ofta nämns i flera diplom. De godsenheter där både åtkomst och avyttring är osäkra, utgörs av de gårdar i codex D8, vilkas namn inte har återfunnits i något diplom. Kategorin ”o—o” inbegriper endast de godsenheter där åtkomsten och avyttrandet är kända utifrån diplom. Att en godsenhets namn förekommer i en åtkomsthandling i form av diplom och att den bekräftats i codex D8 har inte bedömts vara ett tillräckligt kriterium för att föra dem till kategori ”o—o”, då dateringen av codex D8 inte är helt säker och godsenhetsen kan ha

⁸³ Dahlbäck 1977, s.318

⁸⁴ Med termen godsenhet avses minsta förvaltningsmässiga enhet, vilket i praktiken kan motsvara allt från ett torp till ett gods.

⁸⁵ Dahlbäck 1977, s.318

⁸⁶ Dahlbäck 1977, s.318

avyttrats innan år 1520. Av de totalt 265 godsenheter som förekommer i handlingarna har endast 23 säkra uppgifter på när de ingick i klostrets godsmassa och när de försvann. Detta motsvarar en andel om 9%. Notera att godsenheternas åtkomst och avyttring endast undersökts utifrån sina namn, utan hänsyn till uppgifter om jordareal. Om hänsyn dessutom togs till olika godsenheters jordareal skulle andelen godsenheter, vilkas åtkomst och avyttring är kända, minska ytterligare.

Vid sammanställningen av tabell 3 har alla godsenheter, vilka inte med full visshet har avyttrats innan år 1520 räknats till klostrets godsmassa. (Tabell 3 innefattar därmed endast gårdar tillhörande kategorierna "o—" och "—o".) Tabell 3 inkluderar inte betesholmar, kvarnströmmar, ängar och skogsmark. Jordtalen avser storlek av den åker som var knuten till orten eller gården. Tomter tillhörande Eskilstuna kloster i Eskilstuna stad tas upp under rubriken Eskilstuna stad. Det är möjligt att vissa av dessa tomter har redovisats dubbelt i framförallt Klosters socken, då det varit svårt att fastställa gårdsnamnen utifrån codex D8. (Se bild 1) Märk att län och inte landskap använts som indelning i tabell 3. Skälet till detta är att Riksantikvarieämbetets socken och länsförteckningar har följts.⁸⁷

Utifrån codex D8 har jag även gjort en grov uppskattning av Eskilstuna stads storlek. Om man utgår från att varje avradsskyldigt hushåll omfattande 4-8 personer, så utgörs Eskilstuna stads befolkningsmässiga storlek i början av 1500-talet av cirka 50-100 personer. Till detta kommer Eskilstuna kloster omfattande omkring 12 prästvigda munkar och kanske lika stort antal *donati* och *confratres*. Ordensriddarna bodde med stor sannolikhet utanför klostret eller utgjordes vid denna tid av prästvigda munkar.

Tabell 3. Rekonstruktion av Eskilstuna klostrets godsinnnehav omkring år 1520 uppdelat efter socken och län

Förklaring:

Jordtal anges enligt x:y:z:v där

x är antalet markland

y är antalet öresland

z är antalet örtugaland

och v är antalet penningland

Länen är sorterade i geografisk ordning

Socknarna är sorterade i alfabetisk ordning

Exempel:

Stockholms län

Hargs sn.

Tvärnö, 0:3:1:0

(I Tvärnö i Hargs socken i Stockholms län ägde

Eskilstuna kloster 3 ör.l. och 1 ört.l. år 1509.)

Kronobergs län

Jäts sn.

Östra Jät, en gård

Kalmar län

Köpings sn.

Öj, en gård

Jönköpings län

Bäraryd sn.

Bäraryd, en gård

Eksjö sn.

⁸⁷ Förteckning över städer och socknar 1987.

Broddemålen, ett torp
(forts. tabell 3)
Härjemåla, ett torp
Högaskog, ett torp
Mangamannebol, ett torp
Sagamåla, ett torp
Strete, ett torp

Lekeryds sn.

Tovrida, 0:2:0:0

Skärstad sn.

Hultarp, gods

Södra Solberga sn.

Beretorp, ett torp

Bokhult, ett torp

Skaraborgs län

Haby sn.

Svartebol, en gård

Hagelbergs sn.

Backen, en gård

Leksbergs sn.

Horn, gods

Östergötlands län

Allhelgona sn.

Bjursta, 0:1:1:0

Haraldsöga, 0:1:0:0

Fivelstads sn.

Broddarp, 0:2:0:0

Herrestads sn.

Husberga, 0:5:0:0

Hovs sn.

Ollestad, en gård

Getlunda, en gård

Kärna sn.

Hampemåla, 0:6:2:0

Kärna, 0:2:0:0

Regna sn.

Regnaholm, 0:4:0:0

Ödetorp, 0:1:0:3

Torpa sn.

Runne, 1:4:0:0

Älvestads sn.

Hårdeberga, 1:0:0:0

Östra Ny sn.

Arundalunda, 0:2:0:0

Tjuvtorp, 0:2:0:1

Örebro län

Glanshammars sn.

Skölv, 0:4:1:4
Rinkaby sn.
Solberga, en gård

Södermanlands län

Barva sn.
Söderby, 0:4:0:0

Bogsta sn.
Valla gård, en gård
(forts. tabell 3)

Eskilstuna stad
13 tomter
S:t Eskils kyrka(Tuna kyrka)

Fogdö sn.
Vildenäs, 0:4:0:0

Fors sn
Bergavälde, ett torp
Brottsta, 0:4:0:0
Ekeby, 1:0:2:0
Fagerås, torp
Flackersta, 0:4:0:0
Fors kyrka, en kyrka
Fors, 1:4:0:0
Fårkätte, 0:3:2:0
Hagby, 0:11:0:0
Halspång, 0:4:0:0
Hunsta, 0:2:0:0
Kolsta, 0:2:0:4
Kvarnen(Karleby), 1:4:0:0 och kvarn
Kälby, 0:1:0:0
Lundby, 0:6:1:2
Mesta, 0:6:0:0
Skjulsta, 0:8:0:0
Svallinge, 1:4:0:0
Vilsta, 1:4:0:0
Åsby, 0:7:1:0
Ärna, 0:2:0:0

Gillberga sn.
Habbestorp, en gård
Lundtorp, en gård
Spånga, en gård
Strand, en gård
Sätran, en gård
Varsta, två gårdar

Gåsene sn.
Björkeby, en gård

Gåsinge sn.
Ullavi, 0:7:0:0

Halla sn.

Hårlänge, 0:6:0:0

Åkersta, 0:2:0:2

Ålspånga, 0:0:5:0

Hammarby sn.

Hammarby, 0:5:1:0

Lövhulta, 1:4:4:0

Säboluten, 0:2:0:0

Husby-Rekarne sn.

Hållsta, 0:5:1:0

Hässletorp, ett torp

Lundby, 0:5:0:0

Räffla by, 2:4:4:0

(forts. tabell 3)

Jäders sn.

Kinglöt, Strand, Norrholmen
och Snopptorp, 1:4:0:0

Svedlunda, 1:0:0:0

Almby, 1:0:0:0

Kjula sn.

Fyra gårdar, 1:7:0:0

Klosters sn

Djuresta, 0:1:0:0

Esta, 0:6:7:0

Gredby, 0:4:2:0

Grönsta, 2:0:0:0

Gultbrunn, 1:2:0:0

Gårdskäl, 1:4:0:0

Hundsala, 1:4:0:0

Hättersta, 0:4:0:0

Kvinnersta, 0:7:0:0

Odensvi, 0:4:0:0

Sal, 0:4:0:0

Skensta, 0:4:0:0

Slagsta, 0:5:0:0

Vallby, 1:4:0:0

Ånsöga, 0:6:0:0

Årby, 1:0:0:0

Lilla Malma sn.

Sundby, 0:4:0:0

Stenkvista sn.

Balsta, 0:5:0:0

Fröslunda, 0:4:0:0

Hällberga, 0:9:0:0

Kolunda, 0:6:0:0

Kumla, 1:0:0:0

Stenkvista, 0:5:0:0

Torsberga 0:6:0:0

Strängnäs stad

Strängnäs, två gårdar och en tomt

Sundby sn.

Lövgård, 1:7:2:0

Sundby, 3:0:1:2

Undre Åsen, 0:0:1:0

Vreta, 0:1:0:4

Torshälla sn.

Brunsta, 0:0:1:4

Hageby, 1:4:0:0

Löten, 0:1:0:0

Mälby, 0:7:1:0

Skinnlösa, 0:7:1:0

Torpa, 0:5:1:0

Ökene, 0:3:1:0

Torshälla stad

Torshälla, 2 kvarnar, flera tomter
och en gård

(forts. tabell 3)

Tumbo sn.

Munkhammar, 0:4:0:0

Mälhammar, 0:1:1:0

Vallby sn.

Grundby, 0:5:1:0

Hensta, 0:5:1:0

Hyggby 0:4:0:0

Kullersta, 0:4:0:0

Solby, 0:1:0:0

Tärby, ett torp

Väckelby, 0:4:0:0

Ärla sn

Axnäs, 0:5:0:0

Blacksta, 1:4:0:0

Eklången, 0:8:0:0

Hamra, 0:2:1:4

Hedemora, 0:6:0:0

Rinkesta, en gård

Spånga, 0:2:0:0

Valla, 0:4:0:0

Västmanlands län

Björksta sn.

Halsta, 1:0:0:0

Enåkers sn.

Enåkersby, 1:0:0:0

Kärrbo sn.

Tångestad, 2:0:0:0

Lundby sn.

Grönsta, 0:4:1:0

Munktorps sn.

Noråsa, en gård

Ramnäs sn.

Söderby, 1:3:0:0

Tillberga sn.

Östra Mycklinge, 0:4:0:0

Västerås stad

Västerås, en gård väster om

S:t Nicolai kyrkogård

Stockholms län

Hargs sn.

Tvärnö, 0:3:1:0

Stockholms stad

Stockholm, en tomt på Norra Malmen

Stockholm, en gård, vid S:t Clara kloster

Stockholm, en tomt väster om Sandbron

Uppsala län

Löts sn.

Hummelsta, 1:0:0:0

Valby, 0:3:0:0

Uppsala stad

Uppsala, ett torp öster om Fyrisån

(forts. tabell 3)

Värmlands län

Färnebo sn.

Gessebo, gods

Kopparbergs län

Bjursås sn.

Bjursås, en gård

Stora Tuna sn.

Silvberg, en hytta och en kvarn vid

Silverberget

Söderbärke sn.

Mor, en gruvtäkt

Källa: Sammanställt utifrån bilaga 1, codex D8, Hellberg(1935-1938) och *Det medeltida Sverige*(1972-)

Tabell 4 visar Kronobäcks klostrets ägor sammanställt utifrån *Det medeltida Sverige*. Detta klostrets ägor tillhörde till stor del Oknabäcks, eller Norrebygds, hospital, innan jordegendomarna år 1479 övergick till johanniternas ägo. Det har inte gått att rekonstruera förändringar av klostrets godsbestånd år från år med utgångspunkt från *Det medeltida*

Sverige, utan jag har endast nöjt mig med att ge en översikt av klostrets ägor innan Gustav I beslagtogs egendomarna.

Tabell 4. Kronobäcks klostrets ägor omkring år 1520

Exempel:

Kalmar län

Högsby sn.

Ekeby, en gård

(I Ekeby i Högsby socken i Kalmar län ägde Kronobäcks kloster en gård år 1520.)

Kalmar län

Fagerhults sn.

Skulebäck, en gård

Högsby sn.

Ekeby, en gård

Mönsterås sn.

Bössemåla, en gård

Gårö, två gårdar

Högemåla, en gård

Koverhult, en gård

Kronobäck, en gård

Kronobäck, en klosterkyrka

Kråkebäck, tre gårdar

Kvarntorp, fyra gårdar

Långsnäs, tre gårdar

Oknebäck, en gård

Oknö, en gård

Stubbemåla, en gård

Tokö, två gårdar

Torp, en gård

Ålgerum, en gård

Ryssby sn.

Kåremo, en gård

Källa: *Det medeltida Sverige*(1972-)

Den tredje av johanniternas godsmassa i Sverige är, som nämnts tidigare, bunden till S:t Johannes kyrka i Stockholm. Denna godsmassa har rekonstruerats för omkring år 1520 efter samma källmaterial som användes till Kronobäcks klostrets ägor.

Tabell 5. Egendom tillhörande S:t Johannes kyrka i Stockholm omkring år 1520

Förklaring:

Jordtal anges enligt x:y:z:v där

x är antalet markland

y är antalet öresland

z är antalet örtugaland

Exempel:

Stockholms län

Lovö sn.

Edeby, 1:4:0:0

(I Edeby i Lovö socken i Stockholms län ägde

och v är antalet penningland

S:t Johannes kyrka 1 m.l. och 4 ör.l. år 1520.)

Stockholms län

Lovö sn.

Edeby, 1:4:0:0

Stockholms stad

flera fastigheter

Källa: *Det medeltida Sverige*(1972-)

Johanniterordens totala godsbestånd omkring år 1520 kan ses i tabell 6. Tomter och fastigheter i städer har inte räknats in i delsummorna eller i huvudsumman, utan redovisas separat. Totalsumman för ordens gods innehav bör inte uppfattas som ett absolut tal, utan den utgör endast en uppskattning av vad johanniterorden ägde i Sverige år 1520.

Tabell 6. Rekonstruktion av svenska johanniterordens totala jordäggande omkring år 1520

Förklaring: Jordtal anges enligt x:y:z:v där

x är antalet markland

y är antalet öresland

z är antalet örtugaland

och v är antalet penningland

Länen är sorterade i geografisk ordning

<u>Jordägare och län</u>	<u>jordtal</u>
Eskilstuna klosters ägor	
Kronobergs län	0:4:0:0
Kalmar län	0:4:0:0
Jönköpings län	3:2:0:0
Skaraborgs län	1:4:0:0
Östergötlands län	6:7:0:4
Örebro län	1:0:1:4
Södermanlands län	74:6:0:6
varav i Klosters och Fors socknar	(30:0:0:6)
Fors kyrka	
S:t Eskils kyrka	
tre kvarnar	
flera tomter och gårdar i Eskilstuna stad	
två gårdar och en tomt i Strängnäs stad	
flera tomter och en gård i Torshälla stad	
(forts. tabell 6)	
Västmanlands län	6:7:1:0
en gård i Västerås stad	
Stockholms län	0:3:1:0
två tomter och en gård i Stockholm stad	
Uppsala län	1:3:0:0
ett torp i Uppsala stad	
Värmlands län	0:4:0:0
Kopparbergs län	0:4:0:0

en kvarn	
en hytta	
en gruvtäkt	
<u>Summa Eskilstuna klostrets ägor:</u>	<u>98:1:1:6</u>
Fors kyrka	
S:t Eskils kyrka	
fyra kvarnar	
en hytta	
en gruvtäkt	
flera tomter och gårdar i Eskilstuna stad	
två tomter och en gård i Stockholm stad	
två gårdar och en tomt i Strängnäs stad	
flera tomter och en gård i Torshälla stad	
ett torp i Uppsala stad	
en gård i Västerås stad	
<u>Kronobäcks klostrets ägor</u>	
Kalmar län	13:0:0:0
en klosterkyrka i Mönsterås sn.	
<u>Summa Kronobäcks klostrets ägor:</u>	<u>13:0:0:0</u>
en klosterkyrka i Mönsterås sn.	
<u>S:t Johannes kyrkas ägor</u>	
Stockholms län	1:4:0:0
S:t Johannes kyrka	
flera fastigheter i Stockholm	
<u>Summa S:t Johannes kyrkas ägor:</u>	<u>1:4:0:0</u>
S:t Johannes kyrka	
flera fastigheter i Stockholm	
<u>Summa johanniterordens ägor i Sverige:</u>	<u>112:5:1:6</u>
Fors kyrka	
Mönsterås klosterkyrka	
S:t Eskils kyrka	
S:t Johannes kyrka	
flera tomter och gårdar i Eskilstuna stad	
två tomter, en gård och flera fastigheter i Stockholm stad	
två gårdar och en tomt i Strängnäs stad	
flera tomter och en gård i Torshälla stad	
ett torp i Uppsala stad	
en gård i Västerås stad	
fyra kvarnar	
en hytta	
en gruvtäkt	

Källa: Sammanställt utifrån tabell 3,4 och 5

Vad gäller Eskilstuna klostrets jordinnehav koncentrerades det till framförallt tre områden: Väster- och Österrekarne härad, Västmanland och Östergötland. Omkring 70% av klostrets gods innehav återfanns inom Rekarnebygderna. Godsbeståndet i dessa två häraden skapades kontinuerligt över hela klostrets livstid genom framförallt donationer, köp och jordskiften. Det finns tydliga tecken på godskoncentration i Rekarnebygderna. Jordinnehavet i Västmanland skapades under 1440- till 1480-talet. Ofta har det varit frågan om köp av jord. Jordköpen skedde i Kärbo socken år 1446, i Tillberga socken år 1448, i Ramnäs socken år 1448 och 1482, och i Björksta socken år 1460. Två gårdar i Västmanlands län har donerats

till klostret. Det verkar som man i detta fall var intresserad av att skapa ett sekundärt godsbestånd runt Västerås. Det är sannolikt att detta sekundära godsbestånd endast är ytterligare tecken på godskoncentration runt Eskilstuna. Det är också möjligt att konventet och priorn velat skapa ett nytt kloster i Västerås. Det tredje av Eskilstuna klostrets större godsbestånd koncentrerades runt Vadstena kloster, exempelvis i Fivelstad, Herrestad och Älvestad socknar. Detta godsbestånd skapades under 1300-talet genom donationer, köp och jordbyten. Närheten till Vadstena kloster är märklig och jag har inte funnit en förklaring till varför detta godsbestånd skapades. I övrigt bestod Eskilstuna klostrets gods innehav av strögods ifrån Småland i söder till Dalarna i norr.

Kronobäcks klostrets godsbestånd koncentrerades till trakten mellan Oskarshamn och Kalmar, vid kusten och omkring fem mil in i landet. Kronobäcks klostrets ägor visar på en klar koncentration runt hospitalet, där en stor del av ägorna övergått från den tidigare ägaren Norrebygd. Klostrets markinnehav utgör omkring 10% av ordens totala gods innehav.

De enda ägorna som jag har funnit tillhöra S:t Johannes kyrka ligger i Stockholms län, dels en större gård på Lovön, dels fastigheter i Stockholm stad. Det är möjligt att denna kyrka har haft fler gårdar, men det behöver inte vara så eftersom kyrkan inrättades först under början av 1500-talet. Kyrkan kallades som jag nämnt tidigare även Nya kyrkan. S:t Johannes kyrkas ägor motsvarar drygt 1% av ordens totala godsmassa, om man frånser det okända värdet av ett obekant antal fastigheter i staden.

Johanniterordens totala godsmassa kan med stor sannolikhet uppskattas till över 100 markland. Detta motsvarar exempelvis Uppsala domkyrkas ärkebiskopsbord år 1527 à cirka 122 markland.⁸⁸ Orden förvaltade även flera kvarnar, en hytta, en gruvtäkt, fyra kyrkor, fastigheter och tomter i Eskilstuna, Stockholm, Strängnäs, Torshälla, Uppsala och Västerås städer.

4. Sammanfattning med fördjupad analys

Ända från den första skriftligt dokumenterade donationen år 1231 växte Eskilstuna klostrets godsmassa framförallt genom donationer, men även till viss del genom köp, och i undantagsfall genom pantsättningar till klostret och domar till klostrets favör. Motsvarande sak verkar även enligt Norborg ha gällt för Vadstena kloster.⁸⁹ Av det totala antalet brev som använts för att kartlägga Eskilstuna klostrets jordinnehav utgörs närmare hälften av donationer, inkluderande testamenten. Dahlbäck visar i sin undersökning av Uppsala domkyrkas jordinnehav på motsvarande donationsfrekvens för kanonikaten och fabrican.⁹⁰ Donationer till Eskilstuna kloster gavs från *confratres* [lekbröder], *corrodarii* [ungefär pensionärer], *donati* [ingivna], *fratres* [munkar] och *milites* [riddare], vilka på olika sätt anslöt sig till klostrets verksamhet. Vad jag vet kunde även personer som donerade gods i andliga delaktighetsbrev betecknas som *donati*. Fram till mitten av 1300-talet verkar antalet

⁸⁸ Dahlbäck 1977, s.44.

⁸⁹ Norborg 1958, s.288, 290.

⁹⁰ Kanonikaten 44.8% av transaktionerna, och fabrican 52.3%. Se Dahlbäck 1977, s.287.

donationer ha skett i ett mindre antal för att därefter öka kraftigt och nå en topp under perioden 1420-1460. Uppsala domkyrkas fabrica uppvisar vissa likheter med Eskilstuna kloster, då en ständig utökning av fabricans godsmassa sker från cirka 109 markland år 1344 till cirka 306 markland år 1516.⁹¹ Vadstena kloster har däremot en annan donationsfrekvens, där de flesta donationerna skedde under perioden 1368 till cirka 1430, för att därefter minska till ett lägre och förhållandevis konstant antal omkring 1-2 donationer per år.⁹² Att Eskilstuna kloster verkar ha mottagit ett lägre antal donationer fram till mitten av 1300-talet, kan bero på att eventuella donationer aldrig nedtecknades, eller att antalet brev som bevarats från klostrets tidigare verksamhetsperiod är generellt mindre. Motsvarande sak kan även gälla andra former av transaktioner som exempelvis jordskiften. Omständigheterna kring olika donationer, i form av skriftliga källor, har ofta varit svåra att finna, och jag har därför ofta inte kunnat svara på varför Eskilstuna klostrets jordägande förändras. Något som dock klart kan observeras i källmaterialet är att viljan att skänka jord till klostret varit stark. Om skälen till den viljan skall sökas i ekonomi, religion, politik, status et cetera är enligt min mening mycket svårt att avgöra.

Bland de mest givmilda donatorerna kan nämnas jarlen Birger Magnusson år 1266 och drottning Margareta år 1403. (Se ovan kapitel 3.1 för alla donationer omfattande minst ett markland.) Jarlen Birger Magnussons donation skulle kunna bero på ordensriddarnas militära stöd vid korståg i österled mot baltiska sjörövare, hedniska finnar och ortodoxa ryssar under exempelvis prinsen av Novgorod, Alexander Nevskij, vilken besegrade en svensk här år 1240 vid floden Neva. Jarlen kunde även tänkas ha velat neutralisera det svenska frälsets inflytande, inte minst med tanke på den stora andel tyskar som fanns inom den svenska johanniterorden under 1200- och 1300-talen. Vad gäller drottning Margaretas donation kan den ha haft en annan orsak nämligen religiös tro. År 1397 erhöll drottningen på sin enträgna och fromma begäran en del av S:t Eskils skelett bevarat i ett *capsula* [relikskrin].⁹³ Knappt sex år senare donerade hon 20 öresland.⁹⁴ Självfallet skulle man kunna tänka sig andra förklaringar till ovanstående donationer, men jag har intryck av att den religiösa övertygelsen, var betydligt viktigare än vi i vårt sekulariserade samhälle någonsin kan eller vill förstå. Avlatshandeln kunde knappast ha bedrivits om inte folk hade en mycket stark övertygelse om ett liv efter det jordiska. En intressant del i utfärdandet av delaktighetsbrev är olika klostrets utfärdande av andlig delaktighet till andra klostrets, som då Eskilstuna kloster utfärdar delaktighetsbrev till abbedissan och nunnorna vid cistercienserklostret i Vreta år 1469,⁹⁵ eller år 1398 då johanniterklostret utfärdar delaktighetsbrev till abbedissan Reymoda och nunnorna vid Vårfruberga (Fogdö) cistercienserkloster⁹⁶. Utfärdandet av andliga delaktighetsbrev från Eskilstuna kloster och mellan olika kloster skulle vara ett intressant område för vidare forskning. Man skulle exempelvis kunna utgå från Odenius opublicerade manuskript och jämföra detta mot originalbrev från Eskilstuna kloster och andra kloster.

⁹¹ Dahlbäck 1977, s.196.

⁹² Norborg 1958, s.34.

⁹³ RAp 1397 3/8.

⁹⁴ DS396; DS398; DS493.

⁹⁵ RAp 1469 3/7.

⁹⁶ RAp 1398 1/8.

Eskilstuna klostrets köp av jord verkar ha skett framförallt under mitten av 1400-talet. (Alla jordköp omfattande minst ett markland räknas upp i kapitel 3.1.) De flesta köpen sker under åren 1444–1480 med tonvikt på åren 1444–1449. Detta tyder på att klostret måste ha haft en god finansiell ställning vid denna tidpunkt. Köpen under 1444–1480 visar också på en medveten förvaltningsmässig strategi från klostrets prior och konvent. De flesta jordköpen sker i trakterna runt Eskilstuna, följt av köp i Västmanlands län, vilket också ligger i närheten av Rekarnebygderna. Vadstena klostrets köp av jord visar vid en jämförelse tydliga tecken till godskoncentration till trakterna runt Vadstena och Vättern.⁹⁷ De flesta av Eskilstuna klostrets godsköp skulle kunna förklaras som en följd av viljan till godskoncentration och därmed kopplad enklare godsförvaltning. En tredje tendens vad gäller markköp är att man i slutet av medeltiden köpte allt mer mark i städer. Exempelvis införskaffade klostret mellan åren 1480 och 1503 tre tomter och en gård i Stockholm stad. Även Vadstena kloster köpte fastigheter i städer. Bland annat skriver Norborg att: ”Slutligen köpte klostret [anm. Vadstena kloster] år 1467 ett stenhus i Stockholm, som kunde användas som magasin för räntepersedlar.”⁹⁸ Att Eskilstuna kloster köpte fastigheter i städer kan antagligen delvis sökas utifrån samma skäl, nämligen förvaring och försäljning av ränteinkomster i natura.

De flesta jordskiften tycks ha ägt rum i senare delen av 1300-talet och början av 1400-talet, även om det sker en tillfällig ökning i slutet av 1400-talet. (Jordskiften omfattande minst ett markland kan ses i kapitel 3.1.) Stora kvantiteter jord bytte ägare i vissa fall, som till exempel vid jordskiftet mellan Skänninge dominikanklostrets abbedissa Eline och Eskilstuna klostrets prior år 1372 omfattande drygt 9 markland. Vid detta byte övergick mark i Östergötlands län till Skänninge kloster mot jord i Västerrekarne härad. Drots Bo Jonsson (Grip) skiftade nära 8 markland jord med klostret totalt, även om en del senare kom att dömas från klostret vid en räfstetingsdom år 1399. Vid nästan alla jordskiften, stora som små märks en klar tendens att mark långt bort från Eskilstuna kloster skiftades mot mer närliggande, helst inom Väster- eller Österrekarne. Alltså även i detta fall ses en vilja till godskoncentration runt Eskilstuna. De omfattande pestepidemierna under senare hälften av 1300-talet bör också ha ökat svårigheterna att kontrollera klostrets gods innehav, genom att bland annat kommunikationerna mellan Eskilstuna och olika landsdelar försämrades. Detta kan ha ökat behovet av ytterligare godskoncentration, och då antagligen stora jordarealer friställdes i pestens spår, underlättades troligen jordskiftestransaktioner.

Även om det inte direkt framgår i syftet tänkte jag även nämna något om fördelningen av kvinnors respektive mäns andel vid olika transaktionssorter. Vid donationer omfattande minst 1 markland är kvinnor donatorer i nästan hälften av fallen. Vad gäller jordköp om minst 1 markland är deras andel drygt en fjärdedel. Vid större jordskiften förekommer de dock endast i en femtedel och de förekommer inte alls vid pantsättningar. Trots att kvinnor inte fick upptagas i orden, annat än i indirekt form som *donati* eller *corrodarii*, verkar de ha varit betydligt mer villiga att skänka mark än deras manliga motsvarigheter. Det är möjligt att det delvis kan förklaras utifrån juridiska aspekter, men jag tror personligen inte att detta räcker som en förklaring. Motsvarande sak noterades även av Dahlbäck i hans undersökning av Uppsala domkyrka: ”Det kvinnliga inslaget var särskilt stort bland

⁹⁷ Norborg 1958, s.46-47, 76-77.

⁹⁸ Norborg 1958, s.158-159.

donatorerna; bland de borgliga var de till och med i majoritet. Som säljare och bytespartner uppträder de i ringa utsträckning med undantag för de lågfrälse kvinnorna /.../”⁹⁹

I slutet av medeltiden bestod johanniterordens jord i Sverige av tre olika godsmassor: Eskilstuna klostrets, Kronobäcks klostrets och S:t Johannes kyrkas i Stockholm. Av dessa tre var Eskilstuna klostrets godsmassa den klart största omfattande cirka 90 procent av ordens totala gods innehav. Tyvärr har det i praktiken varit omöjligt att uppskatta ordens exakta gods innehav, till följd av bristande källmaterial, utan jag har fått nöja mig med att presentera ett minimumbelopp utifrån approximationer och vissa konverteringar, se kapitel 2.6. En del av osäkerheten gällande konverteringar beror även av att olika landsdelar använt olika myntsorter och att dessa myntsorter förändrat värde över tiden.

Johanniterordens jordägande i Sverige omfattade totalt minst 100 markland omkring år 1520, fördelat på Eskilstuna kloster, Kronobäcks kloster och S:t Johannes kyrka. Ordens totala godsbestånd motsvarade antagligen Uppsala domkyrkas ärkebiskopsbord år 1527 à cirka 122 markland.¹⁰⁰

Eskilstuna klostrets jordinnehav koncentrerades till framför allt tre områden: Väster- och Österrekarne häraden, Västmanlands och Östergötlands län. Omkring 70% av klostrets gods innehav återfanns inom Rekarnebygderna. Godsbeståndet i dessa två häraden skapades kontinuerligt över hela klostrets livstid genom donationer, köp, byten och annat. Det finns tydliga tecken på godskoncentration i detta fall. Jämförelsevis kan sägas att Uppsala domkyrkas fyra sektorer även de uppvisar tecken på godskoncentration.¹⁰¹ Jordinnehavet i Västmanland skapades under 1440- till 1480-talet. Ofta har det varit frågan om köp av jord. Det verkar som man under denna epok var intresserad av att skapa ett sekundärt godsbestånd runt Västerås. Det är troligt att detta sekundära gods innehav endast är ytterligare tecken på godskoncentration runt Eskilstuna, men det är också möjligt att konventet och priorn velat skapa ett nytt kloster i Västerås. Det tredje av Eskilstuna klostrets större godsbestånd koncentrerades runt Vadstena kloster, exempelvis i Fivelstad, Herrestad och Älvestad socknar. Detta godsbestånd skapades under 1300-talet genom donationer, köp och jordbyten. Närheten till Vadstena kloster är intressant. Skapandet av Eskilstuna klostrets godsmassa runt Vadstena verkar ha skett parallellt med skapandet av Vadstena klostrets godsmassa från år 1368 och cirka tjugo år framåt. Notera att under 1370- och 1380-talen sker omfattande jordskiften där Eskilstuna kloster byter till sig jord i Södermanland mot jord i Östergötland. Det skulle kunna finnas ett politiskt samband mellan dessa olika händelser. I övrigt bestod Eskilstuna klostrets gods innehav av strögods ifrån Småland i söder till Dalarna i norr.

Kronobäcks kloster skapades år 1470, då Oknabäcks hospital, tidigare även kallad Norrebygds, övergick till johanniterordens ägo tillsammans med hospitalets markegendomar. Godsbeståndet koncentrerades till kusttrakten mellan Oskarshamn och Kalmar och omkring fem mil in i landet. Kronobäcks klostrets ägor utgjorde cirka tio procent av ordens totala gods innehav och omfattade omkring 13 markland.

⁹⁹ Dahlbäck 1977, s.345.

¹⁰⁰ Dahlbäck 1977, s.44.

¹⁰¹ Framförallt kanonikaten runt Uppsala, medan ärkebiskopsbordets ägor koncentrerades omkring biskopens borgar och huvudgårdar, se Dahlbäck 1977, s.197.

S:t Johannes kyrka, även kallad Nya kyrkan, i Stockholms stad ägde dels en större gård på Lovön, dels fastigheter i Stockholms stad. S:t Johannes kyrkas ägor omfattade minst 12 öresland, vilket motsvarar drygt 1% av ordens totala godsmassa, om man frånser det okända värdet av ett obekant antal fastigheter i Stockholms stad.

Vid sidan av den jordbruksmark som johanniterorden förvaltade, ägde orden även flera kvarnar, en hytta och en gruvtäkt i Kopparbergs län, fyra kyrkor (två i Eskilstuna, en i Mönsterås och en i Stockholm), fastigheter och tomter i städerna Eskilstuna, Stockholm, Strängnäs, Torshälla, Uppsala och Västerås.

Götlind skriver i en artikel om Vadstena klostrets järnhantering att: ”Vadstena klostrets järnhantering kan knappast ses som en systematisk exploatering av en naturresurs. Utan att ha tagit några egna initiativ stod klostret genom donationer plötsligt som ägare till ett antal hyttor runt om i landet...”¹⁰² Motsvarande sak torde kunna sägas om Eskilstuna kloster. Jag har inte funnit några tecken på att johanniterklostret bedrev någon form av systematisk metallhantering.

Till sist tänkte jag kort behandla johanniterordens innehav av ägor i medeltida städer. Den dominerande andelen av johanniterordens och Eskilstuna klostrets stadsfastigheter återfanns i Eskilstuna, på samma sätt som exempelvis Vadstena klostrets huvudsakliga stadsfastigheter återfanns i Vadstena.¹⁰³ Då Eskilstuna stad uppskattningsvis endast omfattade mellan 50–100 innevånare i slutet av medeltiden, måste Eskilstuna kloster ha dominerat ortens handel och religiösa liv. Orden innehade stadens två kyrkor och jämte klostret med hospitalet torde dessa varit de enda större byggnaderna i staden vid slutet av medeltiden, då Tunaborgen sedan länge hade förfallit till en ruin.¹⁰⁴ Det är möjligt att det även funnits ett kloster tillhörande engelska clunicalbröder, vilka kom till Sverige samtidigt med martyren S:t Eskil, innan johanniterna kom till Eskilstuna på 1100-talet, men även denna byggnad blev tidigt en ruin om den någonsin har funnits.¹⁰⁵ Eventuellt kan det, enligt min åsikt, tänkas att clunialklostret övertagits av johanniterna och senare byggts ut till Eskilstuna kloster. Det ökande intresset av att införskaffa fastigheter i städer, som exempelvis Stockholm, kan ses som en naturlig konsekvens av tidiga tendenser till övergång från en naturaekonomi till penninghushållning, med ökad ekonomisk och politisk betydelse för städerna i form av långväga handel och administrativ centralisering.

¹⁰² Se Götlind 1990, s.357.

¹⁰³ Vadstena kloster hade även ägor i Söderköping, Jönköping, Vimmerby, Kalmar, Falköping och Örebro, se Norborg 1958, s.240.

¹⁰⁴ Hellberg 1935-1938, (1:a delen), s. 46-48, 94.

¹⁰⁵ Hellberg 1935-1938, (1:a delen), s. 47.

Bilagor

Bilaga 1. Årliga förändringar av Eskilstuna klostrets jordinnehav

Förklaring:

- + xxx = klostrets jordinnehav ökas med orten xxx
- xxx = klostrets jordinnehav minskas med orten xxx
- ? = osäker geografisk placering

Exempel:

- 1318: +Vallby, 4 1/2 ört.l. och 2 p.l., i Klosters sn. i Södermanlands län
+Vreta, 4 p.l., i Sundby sn. i Södermanlands län

(År 1318 utökas Eskilstuna klostrets godsmassa med jord i Klosters och Sundby socknar.)

År	Ort med beskrivning och geografisk placering
1231:	+?Åsby, en gård, i Fors sn. i Södermanlands län +Årby, 1 m.l., i Klosters sn. i Södermanlands län
1266:	+Kvarnen(Karlaby), gård med kvarn, i Fors sn. i Södermanlands län
1278:	+Gultbrunn, 16 ört.l., i Klosters sn. i Södermanlands län +Eklången, 9 örtugar, i Ärla sn. i Södermanlands län
1285:	+Kumla, 4 p.l., i Vallby sn. i Södermanlands län +Spånga, 5 p.l., i Gillberga sn. i Södermanlands län
1290:	+Fors, godscomplex om 5 m.l., i Fors sn. i Södermanlands län –?Bjursund, 12 ört.l. och 5 p.l., i Loftahammars sn. i Kalmar län –?Haraldstad?, 12 ört.l., i Ryssby sn. i Kalmar län –?Valtofta?, 2 ört.l. och 1/2 ört.l. –?Lundby?, 20 ört.l. –?Gryssnäs(”grydznaes”), 7 ört.l., i Sjötofta sn. i Älvsborgs län
1303:	+Tummelsta, 1 m.l., i Ärla sn. i Södermanlands län
1304:	+Sundby, 9 ört.l., i Sundby sn. i Södermanlands län –Tummelsta, 1 m.l., i Ärla sn. i Södermanlands län –Vreta, 4 ört.l., i Sundby sn. i Södermanlands län
1307:	+Fors kyrka, en kyrka, i Fors sn. i Södermanlands län
1318:	+Vallby, 4 1/2 ört.l. och 2 p.l., i Klosters sn. i Södermanlands län +Vreta, 4 p.l., i Sundby sn. i Södermanlands län
1326:	+Östra Jät, en gård, i Jäts sn. i Kronobergs län
1334:	+Hultarp, i Skärstads sn. i Jönköpings län +Solberga, i Skärstad sn. i Jönköpings län +Stockholm, tomt på Helgeandsholmen, i Stockholms län
1338:	+Myckleby, 5 ört.l. och 1 ört.l., i Västra Stenbys sn. i Östergötland
1342:	+Olofstorp, 6 ört.l. och 1 ört.l., i Kaga sn. i Östergötlands län +Kärna, 2 ört.l., i Kärna sn. i Östergötlands län +?Hampemåla, 6 ört.l. och 2 ört.l., i Kärna sn. i Östergötland +?Arundalunda, 2 ört.l., i Östra Ny sn. i Östergötland +?Tjuvtorp, 2 ört.l. och 1 p.l., i Östra Ny sn. i Östergötlands län
1346:	+Hultarp, gods, i Skärstads sn. i Jönköpings län +Skjulsta, 1/2 ört.l., i Fors sn. i Södermanlands län
1347:	+Esta, 7 ört.l., i Klosters sn. i Södermanlands län
1348:	+Hundsala, 10 1/2 ört.l., i Klosters sn. i Södermanlands län –Hundsala, 10 1/2 ört.l., i Klosters sn. i Södermanlands län
1354:	+Öjabby, 1/2 m.l., i Tortuna sn. i Västmanlands län
1355:	+Kvinnersta, 1 ört.l. i Klosters sn. i Södermanlands län
1356:	+Sal, 1 ört.l., i Klosters sn. i Södermanlands län +Kumla, 1/2 ört.l., i Stenkvista sn. i Södermanlands län
1357:	+Räffla, 10 ört.l. och 2 ört.l., i Husby-Rekarne sn. i Södermanlands län
1358:	+Sundby, 1/2 m.l., i Lilla Malma sn. i Södermanlands län

- +Näs, 2 ör.l., i Dunkers sn. i Södermanlands län
- +Flackersta, 5 ört.l., i Fors sn. i Södermanlands län
- +Hättersta, 2 ört.l., i Klosters sn. i Södermanlands län
- +Brunsta, 1/2 ör.l., i Torshälla sn. i Södermanlands län
- +Skensta, 13 p.l., i Klosters sn. i Södermanlands län
- 1359: +Uppeby, 21 ör.l., i Svinnegarns sn. i Uppsala län
- 1360: +Hummelsta, 1 m.l. och 1/2 ör.l., i Löts sn. i Uppsala län
- +Valby, 1 ör.l., i Löts sn. i Uppsala län
- +Lövård, 12 ör.l., i Sundby sn. i Södermanlands län
- +Kullersta, 7 1/2 ört.l., i Vallby sn. i Södermanlands län
- +Kullersta, 2 1/2 ört.l., i Vallby sn. i Södermanlands län
- +Ollestad, i Hovs sn. i Östergötlands län
- +Getlunda, i Hovs sn. i Östergötlands län
- +Skölv, 13 1/2 ört.l., i Glanshammars sn. i Örebro län
- 1361: +?Kolstorp, 14 ör.l., i Hagebyhögas sn. i Östergötlands län
- 1362: +Svedlunda, 13 1/2 ört.l., i Jäders sn. i Södermanlands län
- +Tvärnö, 10 ört.l., i Hargs sn. i Stockholms län
- +Mjölby, en kvarnström, Mjölby sn. i Östergötlands län
- +Hamra, 12 ört.l. och 4 p.l., i Ärla sn. i Södermanlands län
- +Valla, 1/2 ört.l., i Ärla sn. i Södermanlands län
- Öjaby, 1/2 m.l., i Tortuna sn. i Västmanlands län
- 1363: +Hedemora, 1 ört.l., i Ärla sn. i Södermanlands län
- 1365: +Hamra, 2 1/2 ört.l., i Ärla sn. i Södermanlands län
- ?Glömsta, 2 ört.l., i Klosters sn. i Södermanlands län
- Hättersta, 1/2 ört.l., i Klosters sn. i Södermanlands län
- +?Regnaholm, 4 ör.l., i Regna sn. i Östergötlands län
- +Ödetorp, 1 ör.l. och 1 ört.l., i Regna sn. i Östergötlands län
- Myckleby, 5 ör.l. och 1 ört.l., i Västra Stenbys sn. i Östergötlands län
- 1368: +Näs, 6 1/2 p.l., i Dunkers sn. i Södermanlands län
- Hovsta, 7 p.l., i Björkviks sn. i Södermanlands län
- 1369: +Ärna, 1/2 m.l., i Klosters sn. i Södermanlands län
- +Vallby, 1/2 m.l., i Klosters sn. i Södermanlands län
- +Kullersta, 1 1/2 ör.l., i Vallby sn. i Södermanlands län
- Hummelsta, 8 1/2 ör.l., i Löts sn. i Uppsala län
- Vallby, 1 ör.l., i Vallby sn. i Södermanlands län
- +?Hårlänge, 6 ör.l., i Halla sn. i Södermanlands län
- +?Ålspånga, 5 ört.l., i Halla sn. i Södermanlands län
- +Åkersta, 2 ör.l. och 2 p.l., i Halla sn. i Södermanlands län
- 1370: +Tärby, i Vallby sn. i Södermanlands län
- +Hyggby, i Vallby sn. i Södermanlands län
- +Väckelby, i Vallby sn. i Södermanlands län
- +Lövård, 1/2 ör.l., i Sundby sn. i Södermanlands län
- Bälinge, gods, i Bälinge sn. i Uppsala län
- 1372: +Varsta, gård, i Gillberga sn. i Södermanlands län
- +Strand, gård, i Gillberga sn. i Södermanlands län
- +Spånga, gård, i Gillberga sn. i Södermanlands län
- +Lundtorp, gård, i Gillberga sn. i Södermanlands län
- +Sättran, gård, i Gillberga sn. i Södermanlands län
- +Habbestorp, gård, i Gillberga sn. i Södermanlands län
- +?Fagerås, torp, i Fors sn. i Södermanlands län
- +Bergavälde, torp, i Fors sn. i Södermanlands län
- Spånga, 27 ör.l., i Mjölby sn. i Östergötlands län
- Uggletorp, torp, i Mjölby sn. i Östergötlands län
- Gunnertorp, torp, i Mjölby sn. i Östergötlands län
- ?Laggarmåla, torp, i Kvarsebo sn. i Östergötlands län
- Persmåla, torp, i Åsbo sn. i Östergötlands län
- Lycketorp, torp, i Högby sn. i Östergötlands län
- Hulterstad, 3 1/2 ör.l., i Mjölby sn. i Östergötlands län

- Kolstorp, 16 ör.l., i Hagebyhöga sn. i Östergötlands län
- Hunnevad, 8 ör.l., i Allhelgona sn. i Östergötlands län
- Sämjetorp, 2 ör.l., i Allhelgona sn. i Östergötlands län
- Sandby, 4 ör.l., i Hagebyhöga sn. i Östergötlands län
- Skänninge, en gård med kvarnen i Öjebro by i Herrberga sn. i Östergötlands län
- 1374: +Säboluten, 2 1/2 ört.l., i Hammarby sn. i Södermanlands län
- +?Nårdevi, 4 ör.l., i Hogstads sn. i Östergötlands län
- +Grönsta, gård, i Klosters sn. i Södermanlands län
- +Kvinnersta, 6 ör.l., i Klosters sn. i Södermanlands län
- +Ånsöga, gård, i Klosters sn. i Södermanlands län
- Rossvik, i Husby-Rekarne sn. i Södermanlands län
- Hackesta, i Husby-Rekarne sn. i Södermanlands län
- Tandla, i Husby-Rekarne sn. i Södermanlands län
- +Munkhammar, 1/2 m.l., i Tumbo sn. i Södermanlands län
- +Mälhammar, 4 ört.l., i Tumbo sn. i Södermanlands län
- Vela, 3 ör.l., i Tillinge sn. i Uppsala län
- Huddunge, 1 ör.l., i Huddunge sn. i Västmanlands län
- ?Talvsta, 1 ör.l., i Dingtuna sn. i Västmanlands län
- 1375: +Runne, 12 ör.l., i Torpa sn. i Östergötland
- ?Årsta, 3 ör.l., i Mörkö sn. i Södermanlands län
- ?Mestesta(Mesta?), 4 1/2 ört.l., i Fors sn. i Södermanlands län
- Skjulsta, 18 p.l., i Fors sn. i Södermanlands län
- ?Trompesta, 10 ört.l. och 2 p.l., i Bälings sn. i Uppsala län
- Eke, 20 p.l., i Bogsta sn. i Södermanlands län
- ?Skarpenberga, 1 ör.l. och 1/2 ört.l. i Å sn. i Östergötlands län
- Grensta, 1/2 ört.l. i Sättersta sn. i Södermanlands län
- ?Nora, 1 ör.l. och 1/2 ört.l., i Skedevi sn. i Östergötlands län
- 1380: +Hällberga, 2 1/2 ört.l. i Stenkvista sn. i Södermanlands län
- ?Smedby, 2 ört.l., i Tumbo sn. i Södermanlands län
- +Kullersta, 14 p.l., i Vallby sn. i Södermanlands län
- Kolsta, 1/2 ör.l., i Fors sn. i Södermanlands län
- +Hammarby, 1 ör.l., i Hammarby sn. i Södermanlands län
- 1382: +Hammarby, 2 1/2 ört.l., i Hammarby sn. i Södermanlands län
- Hättesta, 2 ört.l., i Fors sn. i Södermanlands län
- 1383: +Sundby, 5 ör.l., i Sundby sn. i Södermanlands län
- +Sundby, 13 1/3 p.l., i Sundby sn. i Södermanlands län
- +Vallby, 4 ör.l., i Klosters sn. i Södermanlands län
- +Gårdskäl, 4 ör.l., i Klosters sn. i Södermanlands län
- +Esta, 6 ör.l. i Klosters sn. i Södermanlands län
- +Djuresta, 1 ör.l., i Kloster sn. i Södermanlands län
- +Odensvi, 2 ör.l., i Klosters i Södermanlands län
- 1385: +Fårkätte, 11 ört.l., i Fors sn. i Södermanlands län
- +Forsbo, en kvarnström, i Fors sn. i Södermanlands län
- Näs, 3 ör.l., i Dunkers sn. i Södermanlands län
- ?Skälby, 10 ört.l., i Härads sn. i Östergötlands län
- +Hällestorp, ett torp, i Lekaryds sn. i Jönköpings län
- +?Vireda och Tovrida, tre torp, 1 m.l., i Lekaryds sn. i Jönköpings län
- +?Tokarp, 4 ör.l., i Lekaryds sn. i Jönköpings län
- +?Rumblatorp, en gård, i Hakarps sn. i Jönköpings län
- +Räffla, 10 ör.l. och 2 ört.l., i Husby-Rekarne sn. i Södermanlands län
- +?Axnäs, 5 ör.l., i Ärla sn. i Södermanlands län
- +?Hagby, 5 ör.l. och 4 p.l., i Fors sn. i Södermanlands län
- +Spånga, 2 ör.l., i Ärla sn. i Södermanlands län
- +Torsberga, 5 1/2 ört.l., i Stenkvista sn. i Södermanlands län
- +Kolsta, 6 1/2 ört.l. i Fors sn. i Södermanlands län
- +Svallinge, 1 m.l., i Fors sn. i Södermanlands län
- +Ökene, 5 ört.l., i Torshälla sn. i Södermanlands län
- Nårdevi, 4 ör.l., i Hogstads sn. i Östergötlands län

- Olofstorp, 1 m.l., i Kaga sn. i Östergötlands län
- Tjärtorp, 4 ör.l. och 1 ört.l., i Kärna sn. i Östergötlands län
- Faleberg, 4 1/2 ör.l., i Rappestads sn. i Östergötlands län
- Hycklinge, 5 ör.l. och 1 ört.l., i Fornåsa sn. i Östergötlands län
- Skedvi, 2 ör.l. och 5 p.l., i Lönsås sn. i Östergötlands län
- Fastetorp, 1 ör.l., vid Lönsås Kyrka i Lönsås sn. i Östergötlands län
- ?Båstorp, 2 ör.l., i Hällestads sn. i Östergötlands län
- ?Ödetorp, 5 p.l., i Regna sn. i Östergötlands län
- ?Hulttorp, 4 ör.l., i Regna sn. i Östergötlands län
- Solberga, en gård, i Skärstads sn. i Jönköpings län
- Eneby, 5 ört.l., i Halla sn. i Södermanlands län
- 1386: +Ekeby, 1 m.l. och 2 ört.l., i Fors sn. i Södermanlands län
- +Löten, 1 ör.l., i Torshälla sn. i Södermanlands län
- +Skinnlösa, 7 ör.l. och 1 ört.l., i Torshälla sn. i Södermanlands län
- +Brottsta, 1/2 m.l., i Fors sn. i Södermanlands län
- +Svallinge, 1/2 m.l., i Fors sn. i Södermanlands län
- +Åsby, 10 ört.l., i Fors sn. i Södermanlands län
- +Balsta, 5 ört.l., i Stenkvista sn. i Södermanlands län
- +Hällberga, 5 ör.l., i Stenkvista sn. i Södermanlands län
- +Önsta, 3 ört.l., i Huseby-Rekarne sn. i Södermanlands län
- Hällestorp, ett torp, i Lekaryds sn. i Jönköpings län
- ?Vireda och Tovrida, 1 m.l., i Lekaryds sn. i Jönköpings län
- ?Tokarp, i Lekaryds sn. i Jönköpings län
- ?Rumblatorp, en gård, i Hakarps sn. i Jönköpings län
- Uppeby, 3 m.l. och 1 ört.l., i Svinnegarns sn. i Uppsala län
- Vela, 3 ört.l., i Tillinge sn. i Uppsala län
- Uppsala, 11 1/2 ör.l., väster om Fyrisån i Uppsala stad i Uppsala län
- Rosendal ("Rossendall"), en gård, i Uppsala stad i Uppsala län
- 1387: +?Bjursta, 4 ört.l., i Allhelgona sn. i Östergötlands län
- +Haraldsöga, 1 ör.l., i Allhelgona sn. i Östergötlands län
- +Husberga, 5 ör.l., i Herrestads sn. i Östergötlands län
- +Broddarp, 2 ör.l., i Fivelstads sn. i Östergötlands län
- 1388: +Grundby, 16 ört.l., i Vallby sn. i Södermanlands län
- 1395: +Enåkersby, 1 m.l., i Enåkers sn. i Uppsala län
- 1396: +Torshälla, 1 kvarn med flera tomter, i Södermanlands län
- 1399: -Hällberga, 4 1/2 ört.l., i Stenkvista sn. i Södermanlands län
- Balsta, 17 1/2 ört.l., i Stenkvista sn. i Södermanlands län
- 18 ör.l. och 20 p.l., i Österrekarne härad i Södermanlands län
- 9 1/2 ör.l., i Västerrekarne härad i Södermanlands län
- +Ärna, 1 ör.l., i Fors sn. i Södermanlands län
- Almby, 1 ör.l., i Jäders sn. i Södermanlands län
- 1402: +Sundby, 1/2 ör.l., i Sundby sn. i Södermanlands län
- Lövgård, 1/2 ör.l., i Sundby sn. i Södermanlands län
- +Slagsta, 5 ör.l., i Klosters sn. i Södermanlands län
- Önsta, 5 ör.l., i Husby-Rekarne sn. i Södermanlands län
- 1403: +12 ör.l. i Kinglöt, Strand, Norrholmen, Snopptorp i Jäders sn. i Södermanlands län
- +Grönsta, 1 m.l., i Klosters sn. i Södermanlands län
- 1404: +Hammarby, 1 ör.l., i Hammarby sn. i Södermanlands län
- +?Horn, gods, i Leksbergs sn. i Skaraborgs län
- 1407: +Halspång, 2 ört.l., i Fors sn. i Södermanlands län
- 1408: +Backen, en gård, i Hagelbergs sn. i Skaraborgs län
- 1409: +?Fötened, en gård, i Kullings-Skövde sn. i Älvsborgs län
- ?Fötened, en gård, i Kullings-Skövde sn. i Älvsborgs län
- Spånga, 4 1/2 ör.l. i Gillberga sn. i Södermanlands län
- ?Ryningsberg(Hackesta), 1 ör.l., i Husby-Rekarne sn. i Södermanlands län
- Torsberga, 3 1/2 ört.l., i Stenkvista sn. i Södermanlands län
- Kumla, 2 ört.l., i Vallby sn. i Södermanlands län
- Balsta, 2 p.l., i Stenkvista sn. i Södermanlands län

- Hedemora, 2 ört.l., i Ärla sn. i Södermanlands län
- +Hammarby, 7 1/2 ört.l., i Hammarby sn. i Södermanlands län
- +Lövågård, 1/2 m.l., i Sundby sn. i Södermanlands län
- +Sundby, 8 ört.l., i Sundby sn. i Södermanlands län
- +Mesta, 5 ör.l., i Fors sn. i Södermanlands län
- +Sal, 3 ör.l., i Klosters sn. i Södermanlands län
- +Torsberga, 4 ört.l., i Stenkvista sn. i Södermanlands län
- +Hällberga, 1/2 ört.l., i Stenkvista sn. i Södermanlands län
- +Balsta, 14 ört.l., i Stenkvista sn. i Södermanlands län
- +?Hensta, 16 ört.l., i Vallby sn. i Södermanlands län
- +Skjulsta, 2 ör.l. och 2 p.l., i Södermanlands län
- +Lundby, 10 p.l., i Fors sn. i Södermanlands län
- +?Hummelsta, 1 m.l., i Löts sn. i Uppsala län
- +Valby, 2 ör.l., i Löts sn. i Uppsala län
- Kullersta, 5 ört.l., i Vallby sn. i Södermanlands län
- Vallby, 1/2 m.l., i Vallby sn. i Södermanlands län
- Ärna, 1/2 m.l., i Klosters sn. i Södermanlands län
- 1413: +?Blacksta, 1/2 m.l., i Ärla sn. i Södermanlands län
- 1414: +?Bo Jonssons arvingars gods efter bytet med Eskilstuna, Vilka gods?
- 1416: +?Tovrida, 2 ör.l., i Lekaryds sn. i Jönköpings län(till klostret)
- ?Tovrida, 2 ör.l., i Lekaryds sn. i Jönköpings län(från klostret i samma by)
- 1419: +Solby, 1 ör.l., i Vallby sn. i Södermanlands län
- +Sundby, 3 ört.l. och 9 p.l., i Sundby sn. i Södermanlands län
- 1420: +?Östra Jät, en gård, i Jäts sn. i Kronobergs län
- 1421: +Hällsta, 8 ört.l., i Husby-Rekarne sn. i Södermanlands län
- +?Väckelby, 3 1/2 ört.l., i Vallby sn. i Södermanlands län
- +Lövågård, 1/2 ört.l., i Sundby sn. i Södermanlands län
- 1422: +Ånsöga, 1/2 m.l., i Klosters sn. i Södermanlands län
- +Vreta, jord, i Sundby sn. i Södermanlands län
- 1423: +Rinkesta, en gård, i Ärla sn. i Södermanlands län
- ?Hamra, 7 1/2 ört.l., i Ärla sn. i Södermanlands län
- 1425: +?Bokhult, ett torp, i Södra Solberga sn. i Jönköpings län
- +Beretorp, ett torp, i Södra Solberga sn. i Jönköpings län
- +?Högaskog, ett torp med kvarnström, i Eksjö sn. i Jönköpings län
- +?Broddeålen, ett torp, i Eksjö sn. i Jönköpings län
- +?Härjemåla, ett torp, i Eksjö sn. i Jönköpings län
- +?Strete, ett torp, i Eksjö sn. i Jönköpings län
- +Mangamannebol, 2 1/2 p.l., i Eksjö sn. i Jönköpings län
- +?Sagamåla, ett torp, i Eksjö sn. i Jönköpings län
- +?Svartebol, en gård, i Haby sn. i Skaraborgs län
- 1426: +Kolunda, 7 ört.l., i Stenkvista sn. i Södermanlands län
- 1427: +Odensvi, 2 ört.l., i Klosters sn. i Södermanlands län
- 1434: +Hällsta, 8 ört.l. i Husby-Rekarne sn. i Södermanlands län
- 1435: +Stenkvista, 2 ört.l. med gård, i Stenkvista sn. i Södermanlands län
- 1437: +Blacksta, 1/2 m.l., i Ärla sn. i Södermanlands län
- 1442: +?Bjursås, en gård, i Bjursås sn. i Kopparbergs län
- +Vildenäs, 1/2 m.l., i Fogdö sn. i Södermanlands län
- 1444: +Lundby, 6 ört.l., i Fors sn. i Södermanlands län
- 1445: +Hällberga, 1/2 m.l. i Stenkvista sn. i Södermanlands län
- +Mälby, en gård, i Torshälla sn. i Södermanlands län
- +Sundby, 2 ört.l. och 2 ört.l., i Sundby sn. i Södermanlands län
- 1446: +Strängnäs, en gård norr om torget, i Södermanlands län
- +Tångestad, 2 m.l., i Kärrbo i Västmanlands län
- +Lövågård, 1 m.l., i Hammarby sn. i Södermanlands län
- 1447: +Svedlunda, 2 ör.l., i Jäders sn. i Södermanlands län
- 1448: +Söderby, 5 ör.l., i Ramnäs sn. i Västmanlands län
- +Östra Mycklinge, 1/2 m.l., i Tillberga sn. i Västmanlands län
- 1449: +Lövågård, 1/2 m.l., i Hammarby sn. i Södermanlands län

- 1450: +Lövhulta, i Hammarby sn. i Södermanlands län
1451: +Torshälla, en kvarn, i Torshälla sn. i Södermanlands län
1453: +Undre Åsen, 1 ört.l., i Sundby sn. i Södermanlands län
+ Sundby, 4 ört.l., i Sundby sn. i Södermanlands län
1454: +Gredby, 2 ört.l., i Klosters sn. i Södermanlands län
1459: +?Söderby, 1/2 m.l., i Barva i Södermanlands län
+?Torpa, 8 ört.l., i Mälby i Torshälla sn. i Södermanlands län, (1:a)
+?Torpa, 8 ört.l., i Mälby i Torshälla sn. i Södermanlands län, (2:a)
+Mälby, 10 ört.l., i Torshälla sn. i Södermanlands län
1460: +Halsta, 1 m.l., i Björksta sn. i Västmanlands län
1463: +Blacksta, 4 ör.l., i Ärla sn. i Södermanlands län
1464: +Hårdeberga, en gård med 1 m.l. jord, i Älvestads sn. i Östergötlands län
+Ullavi, 7 ör.l., i Gåsinge sn. i Södermanlands län
+Grönsta, 13 örtugar, i Lundby sn. i Västmanlands län
+Västerås, en gård väster om S:t Nicolai kyrkogård, i Västmanlands län
1468: +Noråsa, en gård, i Munktorps sn. i Västmanlands län
1470: +Myrtorp, jord, i Stenkvista sn. i Södermanlands län
+Kolsta och Hunsta, jord, i Fors sn. i Södermanlands län
+Hässletorp, ett torp, i Husby-Rekarne sn. i Södermanlands län
1471: +Solberga, en gård, i Rinkaby sn. i Örebro län
1472: +Lundby, 5 ör.l., i Husby-Rekarne sn. i Södermanlands län
1473: +Halspång, 3 1/2 ört.l., i Fors sn. i Södermanlands län
+Vreta, 7 ört.l., i Sundby sn. i Södermanlands län
+Kälby, 1 ör.l., i Fors sn. i Södermanlands län
1476: +Strängnäs, en tomt vid Konungsberget, i Södermanlands län
1478: +Gredby, 1 ört.l., i Klosters sn. i Södermanlands län
+Öj, en gård, i Köpings socken i Kalmar län
1479: +Lövhulta, 4 ört.l., i Hammarby sn. i Södermanlands län
1480: +Stockholm, en tomt på Norra Malmen öster om Brunkeberg
+Valla gård, i Bogsta sn. i Södermanlands län
1481: +Kolunda, 2 ör.l. och 2 ört.l., i Stenkvista sn. Södermanlands län
+Hällberga, 2 ört.l., i Stenkvista sn. i Södermanlands län
+Torsberga, 1 ört.l. i Stenkvista sn. i Södermanlands län
+Kumla, 1 ört.l., i Stenkvista sn. i Södermanlands län
1482: +Torshälla, en gård, i Torshälla sn. i Södermanlands län
+Uppsala, ett torpställe öster om bäcken, i Uppsala stad
+?Balsta, 10 ört.l., i Stenkvista sn., i Södermanlands län
+Gredby, 3 ör.l., i Klosters sn., i Södermanlands län
+ Sundby, 4 ört.l., i Sundby sn. i Södermanlands län
+ Söderby, 6 ör.l., i Ramnäs sn. i Västmanlands län
1483: +Ökene, 5 ört.l., i Torshälla sn. i Södermanlands län
-?Östra Jät, en gård i Jäts sn. i Kronobergs län
1484: +Gessebo, gods, i Färnebo sn. i Värmlands län
1486: +Eskilstuna, en äng, i Klosters sn. i Södermanlands län
-Örebro, en halv gård, söder om karmeliterordens Vårfrukloster i Örebro län
1489: +Aspång, en äng, vid Klosterängen i Klosters sn. i Södermanlands län
1490: +Grönsta, 8 ör.l., i Klosters sn. i Södermanlands län
-?Ryckstad, 8 ör.l., i Råby sn. i Södermanlands län
-Stockholm, en tomt på Helgeandsholmen i Stockholms län
1495: +Stockholm, en gård, på Norra Malmen vid S:t Clara kloster
1496: +Silvberg, en hytta och en kvarn, i Stora Tuna sn. i Kopparbergs län
+ Björkeby, i Gäsene sn. i Södermanland
-?Korpebol, i Marbäcks sn. i Älvsborgs län
1503: +Stockholm, en tomt väster om Sandbron i Stockholms län
1504: +Mor, en täckt, i Söderbärke sn.. i Kopparbergs län
1505: +Strängnäs, en gård, i Strängnäs stad i Södermanlands län
1509: +Fröslunda, 1/2 m.l., i Stenkvista sn. i Södermanlands län
- Svallinge, 1/2 m.l., i Fors sn. i Södermanlands län

1515: +Hageby, 12 ör.l., i Torshälla sn. i Södermanlands län

Bilaga 2. Förteckning över de medeltida diplom som använts till bilaga 1

Transaktionstypsbrev

B: Bytesbrev
D: Donations- och testamentsbrev
Do: Dombrev
K: Köpebrev
P: Pantsättningsbrev
Ex: Brev där jord lämnar klostret

Utnyttjade källor

DD: Diplomatarium Dalecarlicum
DS / X: Diplomatarium Suecanum
RAp: Riks Arkivets pergamentsbrev
RL: Rasmus Ludvigssons register(Eskilstuna)
RPB: Riks Arkivets Pergamentsbrev i registerform
SDK: Svenskt Diplomatariums huvudkartotek
SMR: Svensk Medeltids Register

Rasmus Ludvigssons nummer

- :
1-109, 200-202, i-liii, A-Z, AA-HH:

Rasmus Ludvigsson saknar detta brev i sin förteckning
Rasmus Ludvigssons numrering

<u>Datum:</u>	<u>RLnr:</u>	<u>Ttyp:</u>	<u>Utnyttjade källor:</u>
12310906	-	D	DS839
12660716	37	D	DS518
12780122	iiii	K	DS638
12780625	57	K	DS647
12850321	xxviii	D	DS804
12901203	84	B	DS1026
13030713	xix	D	DS1402
13040000	95	B	RL
13070516	-	D	DS1549
13180000	xvii	D	DS2130
13261021	-	D	DS2586
13340508	89	K	DS3057
13341125	-	D	DS3094
13381208	vi	D	DS3402
13420122	53	D	DS3619
13460818	-	Do	DS4101
13461121	xliii	Do	DS4119
13470719	xxx	D	DS4202
13480728	xxxi	B	DS4349
13541021	93	P	DS5066
13550301	x	D	DS5098
13560321	-	D	DS5572b
13560403	-	Do	DS5582
13570713	67	D	DS5772
13580307	40	K	DS5865
13590000	-	D	DS6039
13600223	45	P	DS6238
13600321	45	D	DS6252
13600321	91	D, (P)	DS6254
13600321	-	P	DS6253
13600723	xl	D, (P)	DS6325b
13610307	S	K	DS6435
13621127	-	D	DS6710
13621130	81	B	DS6715
13630102	82	D	DS6750
13650215	80	B	DS7145

13650810	xxxviii	B	DS7212
13680218	42	B	DS7660
13690222	xli	B	DS7843
13690816	–	P	DS7944
13700510	xlvii	B	RL, RAp, RPB940
13720321	88	B	X153
13721025	l	Do	X186
13740704	H	D	RAp, RPB1082
13740706	vii	B	RL, RAp(skadat), RPB1085 och 1086
13741009	106	B	RL, RAp(skadat), RPB1110
13750224	xxxvii	B	RL, RPB1129
13801108	90	B	RL
13801115	li	B	RL
13801115	Z	K	RL
13821020	AA	B	RL
13830225	xlvi	D	RL
13830528	Q	D	RL
13830528	xiii	D	RL
13830702	xxvii	K	RL
13850131	12	B	RL, RAp, RPB2081 och RPB2082
13850222	15	D	RL
13850309	v	Do	RL
13851006	X	B	RL
13860000	–	B	SDK
13870202	56	K	RL, RPB2292
13870202	xxxvi	D	RL, RPB2293
13881102	BB	P	RL, RPB2379
13950125	46	D	RL, RPB2752
13960127	74	D	RL, RPB2797
13990613	92	Ex	RL, RPB2984
13990619	xxii	Ex	RL, RPB2985
13990626	xxxiii	B	RL, RPB2988
14020615	xlix	B	DS190
14020615	xxv	B	DS189
14031112	35	D	DS396
14040329	DD	D	DS437
14040503	55	D	DS449
14071130	104	D	DS904
14080518	7	D	DS969
14090202	54	D	DS1035
14090705	6	B	DS1075 och DS1076
14090821	100	Do	DS1125
14090823	78	Do	DS1129
14090823	iii	B	DS1130
14130521	62	P	DS1720
14140129	xxxiii	Do	DS1887
14160528	8	B	DS2243
14190608	O	D	DS2635
14200607	G	D	DS2782
14210920	B	D	RL, RAp
14211006	xxxix	D	RL, RAp
14220315	ix	P	RL, RAp
14220624	xxix	P	RL, RAp
14230930	GG	B	RL, RAp
14250319	18	K	RL, RAp
14251027	5	D	RL, RAp
14260215	K	K	RL
14270914	xv	D	RL, SDK

14340423	-	D	SMR65, SDK
14351206	64	D	RL, SMR338
14370823	68	D	RL, SMR614
14420218	102	D	RL, RAp(skadat)
14420517	27	D	RL, SDK
14440513	86	K	RL, RAp(skadat)
14450103	22	K	RL, SDK
14450306	97	D	RL, RAp(skadat)
14450920	Y	K,(D)	RL, SDK
14460604	20	D	RL
14460701	1	K	RL, SDK
14460720	11	K	RL, SDK
14470125	32	K	RL, SDK
14480911	44	K	RL
14480927	xlvi	K	RL, SDK, RAp(skadat)
14490915	103	K	RL, SDK
14500000	9	D	RL
14510312	23	D	RL
14511005	25	D	RL
14530118	107	D	RL, SDK
14531130	EE	K	RL
14540719	94	K	RL, SDK
14591123	31	K	RL, SDK
14600309	72	K	RL, SDK
14630221	R	D	RL
14640101	39	D	RL, SDK
14680526	-	D	SDK
14700125	xliv	D	RL, SDK
14700623	-	K	SDK
14711221	ii	K	RL, SDK
14720312	E	K	RL
14730000	29	D	RL
14730416	101	D	RL, SDK
14730803	99	D	RL
14760303	W	K	RL
14780203	xvi	K	RL, SDK
14800603	21	K	RL
14800626	C	D	RL, SDK
14811221	105	D	RL, SDK
14820000	FF	Do	RL
14820119	U	D	RL, SDK
14820917	xi	D	RL
14821107	xiii	K	RL
14830503	77	B	RL, SDK
14840218	CC	D	RL, SDK
14860703	38	B	RL
14890125	85	Do	RL
14890702	xviii	K	RL
14900115	xxiii	B	RL, SDK
14950000	N	K	RL
14960306	48	D	DD911 och DD277, RL
14960707	16	B	RL
15030611	71	K	RL
15040702	47	D	DD281, RL
15050729	T	D	RL
15091009	xlvi	B	RL
15150330	83	D	RL

Bilaga 3. Förkortningar och förklaringar

x:y:z:v	x markland, y öresland, z örtugaland, v penningland
attung	ytmått använt i Götaland, 1 attung≈4 öresland
avrad	ränteinkomster i natura och penningar
<i>bailli</i>	benämning på de ledande funktionärerna inom orden
<i>confratres</i>	medbröder, lekbröder mot betalning
<i>denarium</i> , (pl. <i>denariis</i>)	penning, (pl. penningar)
DMS	<i>Det Medeltida Sverige</i>
dombrev	brev utfärdat efter dom, exempelvis jordtvist, eller räfst
<i>donati</i>	lekbröder och -syrstrar, som erlagt någon form av kontribution
DS, X	Svenskt Diplomatarium, Diplomatarium Suecanum
<i>fabrica</i>	en kyrkas godsmassa för underhåll och byggnadsarbeten
fastebrev	brev utfärdat för att intyga en transaktions giltighet
fjärding	ytmått använt i Götaland, 1 fjärding≈2 attungar≈1 markland
generalkapitlet	ordens lagstiftande församling
herr	högre adlig titel, eventuellt med anknytning till rikets råd
hospital	lat. <i>hospitalis</i> , sjukhem, ursprungligen ett härbärge för resanden
härad	historisk geografisk indelning omfattande flera socknar
konvent	styrelse, råd
m.l.	markland
<i>marca terre</i>	markland
<i>marc</i> , (pl. <i>marc(h)as</i>)	mark
mark	1 mark=8 ören=24 örtugar=192 penningar
mark penningar	mark med varierande silverhalt, värt 1/7–1/2 mark silver
mark silver	mark präglad i silver
mark xxxxx	mark präglad i landet, landskapet, eller staden xxxxx
markland	ytmått, 1 m.l.=8 ör.l.=24 ört.l.≈4 ha≈40'000m ² =(200m) ²
<i>ora</i> , (pl. <i>oras</i>)	öre, (pl. ören)
ordenskonventet	stormästarens konselj
penningar	1 penning=1/8 örtugar
penningland	1 penningland=1/8 örtugaland
<i>prebenda</i>	godsmassa till en mässtiftelse, även kallad <i>vicaria</i>
<i>responsiones</i>	årlig avgift som erlades av prioraten till ordenskonventet
riddare	högre adlig titel
RA	RiksArkivet
RL	Rasmus Ludvigssons register över Eskilstuna kloster
SDK	Svensk Diplomatariums huvudKartotek
sn.	socken
<i>solidus</i> , (pl. <i>solidi</i>)	örtug, pl. örtugar
stormästare	högsta exekutiva ämbetet inom orden, utsedd på livstid
<i>terre</i>	land, jord, ex. i ”... <i>quattor solidus cum dimidio terre...</i> ”
tunga	fr. <i>langue</i> , ett språkområdes organisation inom orden
UUB	Uppsala Universitets Bibliotek
väpnare	adlig titel

öre, ören	1 öre=8 örtugar=24 penningar
ör.l.	öresland
öresland	1 öresland=3 örtugaland=24 penningland
ört.l.	örtugaland
örtugaland	1 örtugaland=8 penningland \approx 1 tunnland=4936m ² \approx (70.3m) ²
örtug, pl. örtugar	1 örtug=8 penningar

Referensförteckning

Arkiv

RiksArkivet(RA)

Riksarkivets medeltidshandlingar i fotostatkopior, (Hylla 1)
codex D8, "Jordebok för Eskilstuna kloster"

Riksarkivets medeltidshandlingar i fotostatkopior, (Hylla 39)
(Riksarkivets medeltida diplom)

KammarArkivet(KA)

510: Strödda serier

Strödda äldre räkenskaper

Rasmus Ludvigssons jordebrevsförteckningar

Eskilstuna klostrets jordebrev

Svenska Diplomatariekommittén

Svenskt Diplomatariums huvudKartotek(SDK)

Tryckta källor

Det medeltida Sverige(DMS), 1. Uppland, 4. Småland, (Stockholm 1972-)

Diplomatarium Dalecarlicum - Urkunder rörande Landskapet Dalarne(DD), (Stockholm 1842)

Diplomatarium Suecaneum(DS), även kallat *Svenskt diplomatarium*, (Stockholm 1829-), täcker tidsperioderna: -1369, 1371-juni 1374, 1401-1420,

Svenska medeltidsregester - Förteckning över urkunder till Sveriges historia 1434-1441(SMR), (Stockholm 1937)

Svenska Riks-Archivets Pergamentsbref från och med år 1351 förtecknade med angifvande af innehållet(RPB), (Stockholm 1866-1872), täcker tidsperioden: 1351-1400

Publicerad litteratur

Ahnlund Henrik, "Den medeltida Johanneskyrkan i Stockholm återfunnen", *Samfundet S:t Eriks årsbok 1961*, (Stockholm 1961)

Almquist Johan Axel, *Frälsegodsens i Sverige under storhetstiden med särskild hänsyn till proveniens och säteribildning*, 4 delar, (Stockholm 1931-1976)

Bergstrand Hjalmar, *Johanniterordens historia på uppdrag af Johanniterorden i Sverige*, (Stockholm 1922)

Boethius Bertil, *Kopparbergslagen fram till 1570-talets genombrott - Uppkomst, medeltid, tidig vasatid*, (Uppsala 1965)

Collijn Isaac, "Ett nekrologium från johanniterklostret i Eskilstuna", *Nordisk tidskrift för bok- och biblioteksväsen*, (Uppsala 1929)

Dahlbäck Göran, *I medeltidens Stockholm*, (Stockholm 1987)

Dahlbäck Göran, *Uppsala domkyrkas godsinnehav med särskild hänsyn till perioden 1344-1527*, (Stockholm 1977)

Dovring Folke, *Attungen och marklandet*, (Lund 1947)

Fritz Birgitta, "De svenska medeltidsbrevens trädning till 1800-talets början. En arkivhistorisk översikt", *Meddelanden från Svenska Riksarkivet för åren 1976-1977*

Förteckning över städer och socknar, (3 volymer, Stockholm 1987), utgiven av ATA, RAÄ och SHM

Götlind Anna, "Peder Månsson, Vadstena kloster och järnhanteringen", *I Heliga Birgittas trakter*, (Uppsala 1990)

Hellberg Knut, *Eskilstuna genom tiderna - En svensk märkesstads historia*, i 3 delar, (Katrineholm 1935-1938)

Hallberg Svante, Norberg Rune och Odenius Oloph, *Johannitersigill från det medeltida Sverige*, särtryck ur *Kyrkohistorisk Tidsskrift* 1966

von Konow Jan m. fl., *Johanniterorden i Sverige*, (Stockholm 1995)

Das Kriegswesen der Ritterorden im Mittelalter, (Torun 1991)

Kulturhistoriskt Lexikon för nordisk medeltid - från vikingatid till reformationstid, (Malmö 1956-1978)

Larsson Lars-Olof, *Småländsk bebyggelsehistoria - I. Från vikingatid till Vasatid*, (Växjö 1979)

Luttrell Anthony, "The Military and Naval Organization of the Hospitallers at Rhodes", *Das Kriegswesen der Ritterorden im Mittelalter*, (Torun 1991)

Luttrell Anthony, "The Spiritual Life of the Hospitallers of Rhodes", *Die Spiritualität der Ritterorden im Mittelalter*, (Torun 1993)

Lönnroth Erik, *Statsmakt och statsfinans i det medeltida Sverige - Studier över skatteväsen och länsförvaltning*, (Göteborg 1940), nyutgåva 1983

Norborg Lars-Arne, *Storföretaget Vadstena kloster - Studier i senmedeltida godspolitik och ekonomiförvaltning*, (Lund 1958)

Nyberg Tore, "Die nordischen Johanniter bei der Verteidigung des Glaubens. Versuch einer Forschungsbilanz", *Das Kriegswesen der Ritterorden im Mittelalter*, (Torun 1991)

Rosenberg Carl Martin, *Geografiskt - statistiskt handlexikon öfver Sverige*, (4 volymer, Stockholm 1882-1883, faksimilutgåva Göteborg 1993)

Schnell Ivar, "Eskilstuna - en gammal stad fyller 300 år", *Sörmlandsbyggden 1959*, (Nyköping 1959)

Die Spiritualität der Ritterorden im Mittelalter, (Torun 1993)

Svenska orter - Atlas över Sverige med Ortsbeskrivning, red. Karl D P Rosén, (Stockholm 1934-1952)

Handskrifter och manuskript

Odenius Oloph, *I andlig delaktighet med Johanniterna i Eskilstuna - Några anteckningar kring johannitiska participationsbrev*, opublicerat manuskript som förvaras hos Eskilstuna kommun, (en kopia finns hos svenska diplomatariekommittén).

Svaber Lidija, "Eskilstuna klostrets brev, XIII", avskrift av delar till Rasmus Ludvigssons register över Eskilstuna kloster och korsreferens till medeltida diplomförlagor, en handskrift som förvaras hos svenska Diplomatariekommittén. (Stockholm 1945)

Telefonsamtal

22/2-1996 Samtal med förre kommandatorn för svenska johanniterorden
Fredrik Löwenhielm

26/2-1996 Samtal med Sörmlands museums arkiv i Nyköping